

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Bakalářská práce

Pojetí patriotismu v Bedulu na Bali – případová studie

Autor: Marcela Kosová
Studijní program: B6107 – Humanitní studia
Obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Hradec Králové 2020

Zadání bakalářské práce

Autor: Marcela Kosová

Studium: P17P0767

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: Pojetí patriotismu v Bedulu na Bali - případová studie

Název bakalářské práce AJ: The concept of patriotism in Bedulu, Bali - case study

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje pohledu na pojetí patriotismu ve vesnici Bedulu v provincii Gianyar na indonéském ostrově Bali. Práce se bude prostřednictvím terénního výzkumu snažit odhalit prameny občanské oddanosti a citových vazeb k rodnému ostrovu. Pro účely práce je klíčové zejména pochopení vazeb jasně vymezeného pojmu patriotismus ve vztahu k lokálnímu náboženství, rodinným vazbám a příslušnosti nativních obyvatel k *banjar* (Balijská společenská organizace). Samotná kvalitativní výzkumná část této bakalářské práce bude provedena formou řízených rozhovorů, vyhotovením kongnitivních map s jejich následnou deskripcí od samotných dotazovaných obyvatel v dané lokalitě. Cílem práce je ucelená sonda do konkrétního prostředí a objektivní vykreslení pojetí patriotismu ve zkoumané lokalitě.

ERIKSEN, T. H. *Small Places, Large Issue: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London, 2001

GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství Slon, 2000

GEERTZ, C. *Negara, The Theatre State in Nineteenth-Century Bali*. New Jersey: Princeton University Press, 1980

HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Blackwell Publishers, 2001

HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010

HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009

KRUPA V. *Národy a kultúry ostrovnej Juhovýchodnej Ázie a Oceánie*, Bratislava: Slovak Academic Press, 2006

MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2004

SOUKUP, V. *Antropologie - Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011

SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturně-antropologické perspektivě*. Praha 2010

SWELLENGREBEL, J.L. *Bali Studies in Life, Thought and Ritual*. Amsterdam: Foris Publications Holland, 1960

internetové zdroje:

<https://plato.stanford.edu/entries/patriotism/?fbclid=IwAR0k8jEkjP7hBa3R6fndhz-4fSwR0zRLmC8BSsVd3mhAwtsIaSZFAG1iSHk>

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Oponent: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Čestné prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci „*Pojetí patriotismu v Bedulu na Bali – případová studie*“ vypracovala zcela samostatně s použitím citované odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury na konci práce.

V Hradci Králové 30.5.2020

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych především poděkovat Univerzitě Hradec Králové, která mi umožnila získat vzdělání prostřednictvím studia tohoto zajímavého oboru, včetně příležitosti výjezdu na zahraniční pracovní stáž na indonéský ostrov Bali, který se mimo jiné stal inspirací pro vznik této kvalifikační práce.

Anotace

KOSOVÁ, Marcela. Pojetí patriotismu v Bedulu na Bali – případová studie. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 66 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se věnuje pohledu na pojetí patriotismu ve vesnici Bedulu v provincii Gianyar na indonéském ostrově Bali. Práce se bude prostřednictvím terénního výzkumu snažit odhalit prameny občanské oddanosti a citových vazeb k rodnému ostrovu. Pro účely práce je klíčové zejména pochopení vazeb jasně vymezeného pojmu patriotismus ve vztahu k lokálnímu náboženství, rodinným vazbám a příslušnosti nativních obyvatel k *banjar* (Balijská společenská organizace). Samotná kvalitativní výzkumná část této bakalářské práce bude provedena formou řízených rozhovorů, vyhotovením kognitivních map s jejich následnou deskripcí od samotných dotazovaných obyvatel v dané lokalitě. Cílem práce je ucelená sonda do konkrétního prostředí a objektivní vykreslení pojetí patriotismu ve zkoumané lokalitě.

Klíčová slova: patriotismus, Bali, domov, náboženství, kultura, etnická identifikace, příbuzenské vztahy, reinkarnace, společnost

Annotation

KOSOVÁ, Marcela. The concept of patriotism in Bedulu, Bali – case study. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 66 pp. Bachelor Degree Thesis.

Bachelor thesis is aiming to describe the approach to patriotism in the village of Bedulu in Gianyar province (Bali, Indonesia). Thesis is trying to uncover the origins of citizens dedication and emotional background of the relationship with their home island by focusing on field investigation with locals. These are focused to best describe the intricacies of local religions, family ties and the importance of local native society called *Banjar*. Research part is conducted via guided questionnaires with locals and creation of cognitive maps and their subsequent description by the local respondents. The goal of my thesis is to describe and objectively analyze the approach to patriotism in the location of village Bedulu.

Key words: patriotism, Bali, home, religion, culture, ethnic identification, kinship, reincarnation, society

Obsah

Úvod.....	8
1. Předešlé terénní výzkumy na Bali.....	11
2. „Agama hindu“ a jeho základní principy.....	12
2.1. „Parasiwa“ – božská trojice.....	12
2.2. Svatyně a chrámové komplexy.....	13
2.3. Pojetí světa.....	15
2.4. Reinkarnace.....	16
3. Společenská struktura a kulturní mechanismy.....	18
3.1. „Banjar“ – občanská komunita.....	19
3.2. Příbuzenské vztahy a úloha manželství.....	21
3.3. Náboženská a kulturní revitalizace.....	24
3.4. Etnická identifikace.....	25
3.5. Patriotismus.....	26
4. Praktická část.....	30
4.1. Předvýzkum.....	32
4.2. Pilotáž.....	33
4.3. Vzorek respondentů.....	33
4.4. Specifika výzkumu.....	33
4.5. Cíl výzkumu.....	34
4.6. Polostrukturované rozhovory.....	34
4.6.1. Výzkumné otázky rozhovorů.....	34
4.6.2. Analýza získaných výpovědí.....	35
4.6.2.1. Zmapování obecného povědomí o světové historii a geografického uspořádání světa.....	35
4.6.2.2. Zmapování obecného povědomí o lokální historii a geografického uspořádání Bali a Bedulu samotného.....	37
4.6.2.3. Vnímání cizinců.....	38
4.6.2.4. Osobní otázky.....	39
4.7. Kognitivní mapa.....	41
4.7.1. Analýza kognitivních map.....	41
4.7.2. Doplnující otázky kognitivních map.....	42
5. Shrnutí výzkumného šetření: kognitivní mapa patriotismu na Bali v Bedulu.....	44
Závěr.....	48
Bibliografie.....	50
Přílohy.....	53

Úvod

Již před studiem humanitního oboru Transkulturní komunikace jsem při návštěvě indonéského ostrova Bali pocítila ohromné okouzlení místními tradicemi. V průběhu studia na Univerzitě Hradec Králové se mé sympatie ke kultuře obecně prohloubily skrze disciplínu antropologie a skvělému přístupu předávání informací ze strany vyučujících ke studentům. Během studia mi bylo umožněno vycestovat na pracovní stáž do malé tradiční vesnice, kolem které se soustřeďuje nejen veškerý kulturní a umělecký život, ale je zde také řada historických památek z dob nejstarších dějin Bali.¹ Vesnička Bedulu se nachází v provincii Gianyar na ostrově, který je často zobrazován samotnými Balijsi i internacionálními pozorovateli jako ostrov hinduismu v islámském moři, Bali. Na zmíněné pracovní stáži jsem byla v neustálém kontaktu s místními obyvateli, přičemž z jejich běžných rozprav byl cítit všudypřítomný jev vlastenectví, který však není běžným patriotismem, na který jsme zvyklí v našem euroamerickém světě. Mým motivem se tak stalo bližší prozkoumání patriotismu, ve kterém každý obyvatel daného ostrova bezmezně miluje svoje rodné místo s jeho kulturou, náboženstvím, tradicemi, podnebím, pokrmy a vším, co se děje v jeho běžném životě. Dalo by se říci, že je pro ně jejich rodné místo středobodem vesmíru. Během pobytu jsem si také uvědomila, že Balijsi hanobí ostatní spoluobčany jejich republiky, dokonce i ostatní místa z jiných ostrovů. Cílem této práce je odhalení zdrojů občanské oddanosti a citových vztahů obyvatel k rodnému ostrovu, který je zde výjimečný, doslova až do očí bijící.

Bali je jednou ze 34 provincií indonéské republiky. Ostrov patří do souostroví nazývané Malé Sundy a nalezneme jej na západě mezi Jávou a Lombokem na východě. Bali je omýváno na jihu Indickým oceánem a ze severu Jávským mořem. Rozloha ostrova je pouhých 5632 km² a svou polohou spadá do klimatické zóny tropů. Nejvyšším bodem je aktivní vulkán, který je zároveň nejposvátnějším místem, Gunung Agung s 3142 metry nad mořem. Populace takto malého ostrova je něco málo přes 4 miliony obyvatel. Balijsi jsou bilingvní, v běžné komunikaci s přáteli či rodinou hovoří balijštinou (*bahasa Bali*), pro účely úředního jazyka je používána indonéská bahasa (indonéština). Pojetí času ostrované vnímají také ze dvou perspektiv, na jedné straně stojí globální pojetí času křesťanské tradice v podobě Gregoriánsko-juliánského

---

¹ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 189

kalendáře, a na straně druhé stojí Jávsko-Balijský *uku* rok, který je rozdělen do třiceti sedmi týdnů tedy 210 dní, který je velmi důležitý pro posvátné rituální potřeby.

O skutečné historii Bali a výjimečnosti Bedulu se informujeme díky objeveným nápisům. Ty nejstarší jsou datovány z roku 882 a byly nalezeny ve vesnici sousedící s Bedulu, v Pejengu. Tato oblast patří k nejbohatším, z hlediska archeologických nálezů a dokumentů. Byla centrem státu přibližně roku 989, kdy byl u moci Dharma Udayana Warmadewa s chotí, kterou byla východojavánská princezna Mahendrattá.² Další zmínku o tomto starém srdci ostrova, Bedulu, ve spojení s chrámem Goa Gajah nalzáme například v jávské básni Desawarnana, napsané roku 1365. Goa Gajah, neboli sloní jeskyně, je znázorněna démonickou postavou, která hlídá vstup svatyně, a byla určena buddhistickým svatým mužům k meditaci.³

Aby čtenář mohl ocenit výsledky terénního výzkumu, považují za nezbytně nutné představení náboženského směru „*agama hindu*“. Balijská forma hinduismu se v odborné terminologii nazývá balijským hinduismem, klasifikuje se jako náboženství ovlivněné místními tradicemi, „*adatom*“, prvky buddhismu a animismu. Už z této definice je zřejmé, že jde o syntézu náboženských i kulturních prvků formovaných celá staletí v silnější anebo slabší intenzitě. Balijská forma hinduismu je nepochybně poznamenána množstvím kulturních vlivů, které jej formovaly až do dnešní podoby. Hinduismus na Bali není jen náboženstvím, ale také zdrojem mnohých kulturních a uměleckých projevů. Z tohoto důvodu ho není možné zkoumat jen jako náboženský systém, je potřebné se jím zabývat v hlubších souvislostech a vnímat ho jako společenský systém ovlivňující ostatní projevy kultury.

Práce se tak nejprve věnuje předešlým terénním výzkumům, realizovaným na ostrově Bali, principům společensko-občanské komunity a jejím vnitřním mechanismům, neopomíná ani etnickou identifikaci a nábožensko-kulturní revitalizaci a všechny tyto úhly pohledu dává strukturovaně do kontextu všeobecného pojmu patriotismu. Jednotlivé výstupy teoretických tvrzení pak ve druhé části prokazuje na realizovaném terénním šetření v provincii Gianyar, ve vesnici Bedulu na ostrově Bali. Obyvatelé ze zkoumané vsi Bedulu, neboli Bedulané, jsou příslušníky majoritního náboženství ostrova, tedy balijského hinduismu. Z těchto důvodů se práce

---

² Srov. DUBOVSKÁ, Z., PETRŮ, T., ZBOŘIL, Z. *Dějiny Indonésie*. Nakladatelství Lidové Noviny: Praha, 2005. s. 76

³ Srov. PRINGLE, R. *A short history of Bali, Indonesia's Hindu realm*. Singapore: Allen & Unwin, 2004. s. 61

a výzkum samotný věnují pouze pojetí patriotismu v rámci „*agama hindu*“, a to i přes fakt, že se na ostrově Bali v nezanedbatelné míře vyskytují náboženské menšiny islám, křesťanství či buddhismus.

Pro vznik této práce použiji s lehkou nadsázkou často citovaná slova Clifforda Geertze, amerického antropologa, který konal výzkumnou práci na Bali stejně jako já „být tam, psát tady...“.⁴

---

⁴ Srov. SOUKUP, V. *Antropologie – Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. s. 12

1. Předešlé terénní výzkumy na Bali

Odborné publikace věnující se balijské kultuře začaly vycházet od 50. let 20. století. Tato díla se především věnovala nejtypičtějším uměleckým projevům Balijsců, a to tanci a hudbě. Jednou z prvních autorek, která se věnovala problematice tranzových tanců na Bali, byla americká antropoložka Jane Belo. Na ostrově spolupracovala také s Margaret Meadovou. Té se ve spolupráci s britským antropologem Gregorym Batesonem a kanadským muzikologem Colinem McPheem podařilo vydat sborník o Bali. Jejich práce jsou velkým přínosem pro porovnávání některých obřadů, přesto mají většinou popisný charakter, charakterizující jednotlivé jevy bez objasnění jejich významu a funkce.

Dalším antropologem, který vykonával výzkum na Bali, byl představitel interpretativní symbolické antropologie Clifford Geertz. Geertz klade důraz na analýzu významů, z tohoto důvodu je jeho teorie označována za sémiotickou.⁵ Kulturu chápe jako složitý komplex významů (soubor mechanismů, plánů, pravidel a instrukcí), které jsou navzájem propletené v neustálé interakci a jen jejich interpretace umožní proniknutí a pochopení významům a symbolům sdíleným v procesu sociální interakce.⁶ Tuto teorii aplikoval na příkladu kohoutích zápasů, kde se snažil interpretovat jejich význam jakožto neoddělitelnou součást společenského života Balijsců. Problematika společenského významu kohoutích zápasů je popsána v jeho první publikaci věnující se Bali „Interpretace kultur“⁷. Zápas jsou vnímány jako společenský projev a pomíjí jejich náboženský význam. Autor dále staví náboženství ostrovanů na třech pilířích: chrámové komplexy, posvěcení sociálních nerovností v podobě kast a v neposlední řadě na kultu smrti a čarodějů. Další publikací popisující indonéský ostrov je kniha „Negera“⁸, která se podrobně věnuje problematice společenského života a systémů balijských měst. Nepopírám, že Geertzovi práce jsou obrovským přínosem, nicméně tento autor radí se do proudu nové etnografie opomíjí kulturní souvislosti. Jednotlivé prvky balijské kultury jsou navzájem propojené, formují se a ovlivňují v závislosti na potřeby společnosti.

---

⁵ Srov. SOUKUP, M. *Základy kulturní antropologie*, Praha: Akademie veřejné správy, o. p. s., 2009. s. 198

⁶ Srov. SOUKUP, V. *Antropologie – Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. s. 569

⁷ GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, 2000. 565 s.

⁸ GEERTZ, C. *Negara, The Theatre State in Nineteenth-Century Bali*. New Jersey: Princeton University Press, 1980. 295 s.

2. „Agama hindu“ a jeho základní principy

Pro účely bakalářské kvalifikační práce by bylo zcela nemožné souhrnné a komplexní představení balijské víry. V následující pasáži jsou tak shrnuty základní a podstatné představy náboženství. Balijský hinduismus známý pod názvy „*agama hindu*“⁹, „*hindu dhrama*“ či „*agama tirtha*“, je spojením množství kulturních a náboženských prvků, které se na ostrov dostaly s příchodem prvních obyvatel ostrova. Od vzniku Indonéské republiky v roce 1945 nebyl balijský hinduismus pokládán za náboženství, jelikož jeho víra vyznávající více bohů byla v rozporu se základním principem pěti zásad – „*Panca Sila*“¹⁰. První zásada hovoří o uctívání jediného boha, a tak byl hinduismus pokládán za hnutí či uctívání a nikoli za náboženství.

Situace se mírně zlepšila s příchodem generála Suharta, který se v roce 1967 ujal předsednictví a byl připraven čelit hrozbě národní identity. On sám společně s mnoha jeho příznivci byli zastánci jávských mystických praktik (kebatinan), které byly pro muslimy neslučitelné. Z těchto vlastních zájmů neměl Suharto v úmyslu dovolit islámu podstatnou roli ve státní politice. Tento nový kontext indonéské kulturní rozmanitosti byl do této doby vnímán velmi negativně. Nicméně i on zajistil parlamentní usnesení, které zavázalo dodržování „*Panca sila*“.¹¹

2.1. „Parasiwa“ – božská trojice

Balijské náboženství převzalo základní panteon bohů z hinduismu, také jejich transkripce i jmenné označení jsou velmi blízká indickým vzorům. Podle indických odborníků je však název balijský hinduismus nevhodný. Uvádějí, že jeho podoba obsahuje množství odlišných prvků od pravověrného hinduismu. V čele „*agama hindu*“ stojí božská trojice – *Brahma* (Brahma), *Wisnu* (Višnu), *Siwa* (Šiva). Navzdory tomu, že balijský hinduismus vyznává trojici bohů, je ve své podstatě monoteistickým náboženstvím. Všechny tři bohy vnímá jako manifestaci božské bytosti označované

---

⁹ Agama hindu je současný název balijského hinduizmu. Prvotním názvem byl hindu dhama, se kterým se setkáváme v literatuře. Pozn. aut.

¹⁰ Panca Sila je pět zásad státní ideologie Indonéské republiky od roku 1945, kterou formulovali Muhammad Yamin a Sukarno. Roku 1985 ji povýšil prezident Suharto na základní zákon v zemi. Tato ideologie obsahuje víru v boha, národní jednotu, sociální spravedlnost, demokracii a humanismus. Význam číslce pět je v tomto případě podle hlavních příkázání Islámu. Pozn. aut.

¹¹ Srov. HOWE, L. *Hinduism and Hierarchy in Bali*. Oxford: James Currey, 2001. s. 144

„*Parasiwa*“, neboli také „*Sang Hyang Widhi Wasu*“.¹² Ta představuje trojí podobu jednoho a téhož božstva, ve kterém jsou zahrnuty všechny tři ústřední funkce – tvořitele, ochránce a ničitele. Balijsci soustředí veškerou svou pozornost tomuto nejvyššímu bohu *Sang Hyang Widhi Wasu*, který ovládá všechny přírodní síly, a dokonce každá vlastnost je silou tohoto nejvyššího boha.¹³ Na balijsko-hinduistickém nebi existuje kromě těchto hlavních bohů ještě celá řada dalších bohů a bohyň, symbolizující rozličné síly přírody a její živly. Nejen božstvům, ale i celé řadě věcí, je přidělena skrytá životodárná síla. Balijsci se proto klaní jak slunci, tak zemi a vodě, bez nich by život nebyl možný. Za posvátné jsou považovány i džungle, ze kterých pramení řeka, dokonce i staré stromy nemohou být pokáceny bez zvláštní čarovné formule.¹⁴

Další koncepce základní trojice bohů, označované také jako „*trisakti*“, je rozdělována podle jejich vlastností, funkce a atributů. Písmeno „A“ je symbolem pro Brahma, stvořitele. Litera „U“ je symbolem Višny, ochránce a písmeno „M“ je symbolem Šivy, ničitele, který je navíc vnímán jako nejvyšší bytí, kterému Brahma a Višnu poklekli na nižší úroveň. Spojením těchto písmen dostaneme posvátné spojení AUM, v současné době přepisované jako OM. To stojí na začátku každé balijské modlitby, poděkování bohu a pozdravu.¹⁵

2.2. Svatyně a chrámové komplexy

Samotné svatyně zasvěcené trojici nalezneme v každém domě. Brahma je vždy umístěný na pravé straně, Šiva ve středu a Višnu na levé straně templu. Každému z bohů trojice přísluší dokonce i vlastní chrámový komplex, který nalezneme v každé

---

¹² Srov. SWELLENGREBEL, J.L. *Bali Studies in Life, Thought and Ritual*. Amsterdam: Foris Publications Holland, 1960. s. 52 – 53

¹³ Srov. PHALGUNADI, G. P. *Evolution of Hindu Culture in Bali*. New Delhi: Sunadeep Prakashan Delhi, Efficient Offset Printers, 1991. s. 89

¹⁴ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 76 – 77

¹⁵ Srov. WALDENFELS, H., KÖNIG, F. *Lexikon Náboženství*. Praha: Victoria Publishing a.s., 1994. s. 321. Om Swastyastu, bohatá kultura Bali, která je ve světě nesrovnatelná. Je řada děl, která ukazují lásku, vášeň a úctu k Ida Hyang Widhi Wasu. Výsledky této práce jistě vyžadují odbornost, smysl pro krásu a hluboké pochopení významu těchto symbolů. Takto předkové učili balijské obyvatele, jak milovat Boha skrze krásná díla plná filosofie a oddanosti. Proto se příprava obětí provádí napříč generacemi. Starý učí mladé, kritizují je, dávají rady, jsou jejich průvodci a nalezneme zde mnoho dalších sociálních a duchovních interakcí, ke kterým dochází během této činnosti. Krása Bali, krásná kultura a silné nuance krásy lásky, úcty a oddanosti bohu, ostatním i prostředí celého vesmíru. Om Shanti, Shanti, Shanti ... Om ... Yayasan Babad Bali Denpasar: Nadace Balijské kroniky. [online] Dostupné na: <http://www.babadbali.com/index.html>. [cit. 12.03.2020].

vesnici. Chrám „*pura puseh*“ zasvěcený bohu Brahma, stvořiteli, se nachází v centru obce a náleží původním obyvatelům prvních osadníků vesnice. Balijská tradice hovoří o tom, že život dává voda, proto druhý z chrámů „*pura desa*“ nalezneme v blízkosti vodního zdroje. Tato svatyně zasvěcená bohu Višnu je důležitá pro udržování života. Poslední chrám „*pura dalem*“ náleží bohu Šiva a je umístěn v blízkosti hřbitova. V těchto chrámech se každoročně podle balijského kalendáře každých 210 dní konají oslavy narození chrámu nazývané „*odalany*“. Tyto oslavy jsou zároveň obřady duchovní očisty chrámu, uctívání božstev a předků sídlících v chrámě. V každém z těchto chrámů nalezneme zasazený fikusový strom, který je pozůstatkem prehinduistických kultur, a i v dnešní době odráží hinduistickou i budhistickou kulturu.¹⁶ Na Bali probíhá uctívání různými způsoby a má množství forem i podob. Nalezneme zde další významné bohy a božstva, která hrají v životě Balijců velký význam a uctívají je se stejnou důstojností. Podle balijské víry mají všechny božstva podobu nejvyššího bytí, které jen mění svou funkci a své úlohy v závislosti na konkrétní potřebě společnosti.

Všechny chrámy na ostrově Bali mají jeden společný charakterový rys – jsou to otevřená slunná prostranství, plná pohody a radosti. U chrámů se nesetkáme s vyobrazením žádné konkrétní ikony. Bohové jsou neviditelní a nepostižitelní, z tohoto důvodu je pro ně v balijském chrámu připraveno zvláštní místo, na které usedají, když jsou přítomni. Vesnické chrámy nesou v životě vesničanů zvláště důležité místo, oslavují zde všechny možné svátky, starají se o ně, a to je zároveň hlavní povinností celé vesnice. Ve službě chrámů se odrážejí hlavní dvě představy Balijců. Za prvé, veškerá půda patří bohům. Za druhé, každý obyvatel vesnice musí udržovat kontakt se svými předky, kteří se převtělili do neviditelných bohů. S tím souvisí fakt, že Balijsci nenavštěvují chrámové komplexy pro každodenní kult, ale uctívají své bohy v soukromí rodinné svatyně. Zde se nejedná doslovně o bohy, ale především o zbožnělé duše předků, kterým přinášejí ženy každý den oběti.¹⁷

Při každodenním modlení se božstvům dávají oběti složené z květů, rýže, cukrové třtiny, banánů, při které se zapaluje vonná tyčinka. Zlým silám se obětuje palmové víno nebo rýžová pálenka, kterou před zahájením modlitby lijí na zem. V balijském hinduismu je zlo vnímáno odlišně od zla v křesťanství, ostrovní

---

¹⁶ Srov. STUART-FOX, D. J. *Pura Besakih: Temple, religion and society in Bali*. Leiden: KITLV Press, 2002. s. 23 – 24

¹⁷ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 152 – 157

náboženství vnímá zlé duchy a démony stejně důležitě jako božstva. Při významných chrámových slavnostech – „*odalanech*“, přináší místní božstvu vyzdobené ovocné koše.

Zlé síly se během svátků uctívají kohoutími zápasy. Krev poražených kohoutů je rozstříknuta po celé aréně a má uspokojit a eliminovat všechny zlé síly, které by mohly lidem uškodit. Podle tradice se z poraženého kohouta následně vaří polévka, která se obětuje rovněž zlým silám.

2.3. Pojetí světa

Pojetí světa, které je na ostrově založeno na protikladech a vyváženosti je dalším ústředním prvkem víry a každodenního života obyvatel. Způsob, kterým Balijsci věří v rovnováhu, spočívá v množství protikladů, v existenci pozitivního a negativního, bílého a černého a množství jiných protipólů. Ty se nazývají „*rwa bhineda*“, jedno bez druhého nemůže existovat a žádná z opozic není slabší či silnější. Porušením rovnováhy by vyváženost v životě neexistovala, z tohoto důvodu je součástí této víry uctívání středu, který kontroluje a vyvažuje obě strany. Prvním z protikladů je vnímání dobra a zla. Dobro je znázorňováno bohy a zlo je personifikováno s démony.¹⁸ Představa dobra a zla, v sobě nese nepostradatelný prvek víry v „*karmu*“¹⁹, tedy víry, že všechna naše konání mají určitý důvod a důsledek. Vše zlé, co člověk spraví, se mu také vrátí a naopak. Druhým z protikladů balijského života je víra v existenci dvou světů, „*sekala a niskala*“. Svět „*sekala*“ je chápán jako svět viditelný, kde žijí lidé. Opakem tohoto světa je „*niskala*“, tedy svět neviditelný, který je obýván bohy, duchy, démony, škodlivými silami i různými příšerami.²⁰

Současná balijská společnost se snaží dosáhnout duchovní rovnováhy prostřednictvím filozofie – „*tattwy*“ (*tattva*), etiky – „*susily*“ (*susila*) a rituály – „*upacara yadnyou*“. Ty jsou považovány za tři hlavní pilíře ovlivňující lidské konání. Základní hinduistická filosofie „*tattwa*“ by neměla být považována za dogma, jelikož

---

¹⁸ Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. s. 98 – 100

¹⁹ Srov. LANSING, J. S. *Perfect Order: recognizing complexity in Bali*. New Jersey: Princeton University Press, 2006. s. 126 – 127

²⁰ Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001, s. 89 – 90

v hinduismu dogmat není, existují pouze slova získána z literatury a především véd.²¹ Prvkem původního balijského náboženství je snaha o dosažení rovnováhy mezi posvátným a profánním světem.

Na Bali se setkáváme s málo obydleným pobřežím nativními obyvateli, tomu je rozuměno díky rozdělení světa do tří oblastí. *Kaja* – místa, která jsou nejbližší obloze, kde sídlí i bohové. Hory s božstvy je nutné uctívat, jelikož jsou dobří a člověk jim vděčí za všechno. *Kelod* – je místem, kde sídlí démoni a nacházíme ho v mořích či stržích. Lidem náleží místo uprostřed, které je bezpečné pro život.²² Nejposvátnějším místem ostrova je sopka Gunung Agung, kam lidé chodí každoročně, aby si odtud odnášeli posvátnou vodu, kterou vlévají do zavlažovacích kanálků těsně předtím, než je otevřou a než vláha zaplaví rýžová pole.²³ Tomuto rozdělení je na ostrově podřízeno všechno včetně světových stran či lidskému tělu, kde je hlava považována za nejsvětější a nohy za nejspinavější část.

2.4. Reinkarnace

Balijská představa převtělování duše probíhá uvnitř rodiny, kdy každému nově narozenému dítěti připisují znovuzrození některého ze zesnulých předků. V některých případech se můžeme setkat i s reinkarnací v rámci kasty, či v nechtěném případě znovuzrozením v podobě zvířat. Reinkarnace je v této kultuře vnímána jako projev určitého dluhu, který je třeba splatit. Po odstranění závazků a povinností dochází ke spojení s bohem.

Proces reinkarnace souvisí se sérií rituálních obřadů začínajících svatebním obřadem a následným aktem legitimního početí dítěte. Pokračuje v těhotenství, kde se posiluje embryo v lůně matky a přináší příznivé narození, následují rituály pro různé fáze dospívání, dokud nezaloží svou vlastní rodinu. Tyto rituály přechodu označované jako „*manusa yadnya*“, jsou uspořádávány rodiči pro své děti a zahrnují posloupnost rituálních komplexů určených pro duchovní a fyzickou pohodu. Umožní postupné osvobození od nečistot z bývalého života i poskvrnění z fyzického narození. Druhou skupinou přechodových rituálů týkající se reinkarnace zahrnuje kult mrtvých a následné očištění duše. Jsou to obřady nezbytné pro vysvobození pekelného utrpení,

---

²¹ Srov. Yayasan Babad Bali Denpasar: Nadace Balijské kroniky. [online] Dostupné na: <http://www.babadbali.com/index.html>. [cit. 12.03.2020].

²² Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 28

²³ Srov. Tamtéž. s. 22

které vedou k nebeské existenci, znovuzrození nebo transformaci v božstvo. V balijské kultuře jsou rodinné vazby natolik důležité, že tyto ceremonie mohou být prováděny pouze dětmi a vnoučaty pro své rodiče a prarodiče.²⁴

Reinkarnace a kult předků je jedna z částí víry, která povstává z animismu²⁵, neboli víry v zosobnění, často až antropomorfní duchy, k nim mohou patřit duše, strašidla, andělé, bohové, démoni či jakékoliv další neviditelné, tedy i nehmotné bytosti. Animismus a jeho víra v duši podle E. B. Tylora mohla mimo jiné také vzejít ze živých a jasných snů, v nichž se člověku zdá, že opouští své spící tělo a odchází do vzdálených míst, kde se mu dějí nelehce uvěřitelné věci. Počátky reinkarnací by mohly být spojeny se skutečností, že v průběhu spánku se ve snech často objevují obrazy mrtvých, a tak se předkové mohli domnívat, že duše přežívá tělesnou schránku a její život po smrti pokračuje.²⁶

---

²⁴ Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. s. 102 – 105

²⁵ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 53

²⁶ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. s. 172

3. Společenská struktura a kulturní mechanismy

Společenská struktura na Bali je od nepaměti silně ovlivněna působením indické kultury, zejména pak i jejím kastovním systémem. Samotné kasty však ovlivnily balijskou společnost jen do určité míry. Pojmenování jednotlivých kast i jejich funkce byly sice přebrané po indickém vzoru, přesto základem společnosti zůstala rovnost občanů v čele se staršími a společným vlastnictvím půdy. Místní neradi hovoří o kastovním systému a namísto toho používají „varny“. Stejně jako v Indii se systém „varna“ skládá z několika kategorií, které jsou seřazeny v sestupném pořadí podle prestiže. Na Bali ale oproti Indii není systém „varna“ kulturním prostředkem pro vytváření statusových diskriminací, jako spíše prostředkem pro uvedení do vzájemného stavu těch, které jsou po generace vytvářeny systémem statusových titulů. Status samotný je na Bali jakousi personální charakteristikou, která je sice dědičná a není možné jí samostatně získat, zároveň je ale absolutně nezávislá na jakýchkoli sociálně strukturálních faktorech. Jednotlivé tituly neznamenaají automatickou příslušnost k různým ekonomickým, politickým nebo náboženským skupinám, ale jsou pouze ukazatelem prestiže. Dle místní etikety tituly určují způsob vzájemného chování mezi držiteli jednotlivých titulů v kontextu veřejného života. Přesto se však často setkáváme s chápáním kast, respektive systému varny, které rozdělují společnost podle funkce, kterou jednotliví členové vykonávají. První tři varny se na Bali nazývají Triwangsa – neboli „trojí lid“ a označují duchovní patriciát oproti plebejské čtvrté. Brahmani jsou tak duchovní, kteří se zabývají náboženskými záležitostmi, obřady a vším, co souvisí s vírou společnosti. Kšatrijové byli královský rod a bojovníci, jejichž funkcí byla správa krajiny a ochrana společnosti před nepřáteli. Vaišjové byli řemeslníci a obchodníci, kteří měli ekonomicky zabezpečit společnost. Mimo tento „trojí lid“ spadali Sudrové, jakožto představitelé poslední varny, kteří měli zabezpečit obživu pro celou společnost.²⁷ Tento fungující systém se udržel do 20. století, nicméně v některých částech ostrova toto rozdělení trvá do dnes. Při vědomí existence systém titulů v rámci systému varen je tak důležité zdůraznit, že balijský kastovní systém postrádá skupinu nedotknutelných, kterou nalézáme v Indii.²⁸

---

²⁷ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, 2000. s. 420 – 423

²⁸ Srov. PHALGUNADI, G.P. *Evolution of Hindu Culture in Bali*. New Delhi: Sunadeep Prakashan Delhi, Efficient Offset Printers, 1991. s. 77 – 79

Společnost na Bali byla na vysokém stupni kulturní a společenské úrovně ještě dávno předtím, než se zde rozšířil hinduismus. Dávná společnost byla hospodářsky závislá na zemědělství, z tohoto důvodu byl významný složitý systém zavlažování rýže, který jednoznačně vedl k rozvinuté dělbě práce v dobře organizovaném kolektivu. Kolem určitého zavodňovacího systému tak záhy vznikla organizace, která se stala předchůdkyní pozdější občiny, nazývanou „*subak*“.²⁹ „*Subak*“ jsou balijské zavlažovací systémy, které jsou vedeny volenými mistry. Všichni vlastníci půdy se automaticky stávají spoluvlastníky sítě kanálů, a ačkoli každý z nich pěstuje svou rýži samostatně, zavlažování a údržba kanálů si vyžaduje koordinaci, spolupráci a musí být organizována centrálně.³⁰ V dnešní době na ostrově nacházíme čím dál tím méně polí určených pro agrikulturu. „*Subak*“ tak původně řešila otázky spravedlivého rozdělení vody, společného budování a údržby zavodňovacího zařízení, konala i zvláštní náboženské obřady společně s územní občinou, „*desou*“. Již tato prvotní společenská organizace existovala společně s rodovými a celovesnickými strukturami. Docházelo tak k charakteristickému navrstvení několika organizací, které lze pozorovat v mnohem rozvinutějších formách v balijských vesnicích i v dnešní době.³¹

3.1. „*Banjar*“ – občanská komunita

Vzhledem k tomu, že sociální struktura Baličů je neoddělitelnou součástí od náboženských konceptů, které jsou soustředěny na konkrétní chrámy, považují za důležité vysvětlení pojmu „*banjar*“, který v balijském názvosloví vystihuje důležité oblasti sociálních vazeb uvnitř vesnic. Po rodinných a příbuzenských vztazích jsou nejdůležitější referenční skupinou běžného občana.³²

Pojmy „vesnice“ a „komunita“ vyjadřují ambivalentní představy o místních sociálních skupinách jako kooperativní, soběstačné, soudržné a zároveň statické, zaostalé až šovinistické. Obě tyto, pozitivní i negativní konotace konceptu „vesnicko – společenských“ vazeb zkreslují složitost venkovských sociálních vazeb. „Balijské vesnice nejsou ani homogenní, ani uzavřené a pevně integrované.“ Přínosem pro rozvoj těchto vazeb bylo zavedení staveb třech základních chrámů v obci. Ty se staly

---

²⁹ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 52

³⁰ Srov. ERIKSEN, T. H. *Small Places, Large Issue: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London, 2001. s. 197 – 198

³¹ Srov. OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 52

³² Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. s. 85. O společenské blízkosti příbuzenských vztahů s „banjar“ se dozvídáme tamtéž na s. 58. mezi tímto užším kruhem obyvatel probíhala směna výrobků za potraviny. Pozn. aut.

nevyhnutelné pro setkávání příslušníků jednotlivých „banjarů“. „Banjar“ je společenská organizace, která je složena z několika rodin a spojuje obyvatele určitého územního celku, vesnice či města. Obyvatelé usilují především o vytvoření dobrého vztahu mezi jednotlivými sousedními rodinami v rámci svého „banjaru“. Toto uskupení organizuje náboženské slavnosti, péči o jednotlivé vesnické chrámy, náboženskou výuku a stará se o praktické záležitosti jednotlivých členů, jako je například očkování dětí. Ve středu obce nalezneme společný pavilon nazývaný „balai banjar“, ve kterém se organizují všechny společné činnosti.³³ Setkání se účastní zástupci jednotlivých rodin a rozhodují o potřebách vesnice, jako je například stavba nové cesty, tržiště, sportovních areálů. Dokonce může zdanit a řídit práci svých členů za jakýmkoli účelem, který společně určují.

Pojem „banjar“ se odvozuje od „jajar“ linie nebo řady odkazující na řádné řady domovních sloučenin „karang“, které tvoří obytná vesnická sdružení v rámci obyčejné vesnice. Již v desátém století se objevil nápis obsahující „banjar“ ve spojení s chrámovými příspěvky běžně odkazující na povinné slavnostní příspěvky a vzájemnou pomoc v radosti a smutku naznačuje, že tyto sousedské skupiny mohly mít svůj původ v organizaci a podpoře obřadů životního cyklu, zejména těch, které se týkaly smrti.

Ceremonie smrti jsou natolik důležité, že i členové „banjaru“, kteří jinak chybí na shromážděních, by nikdy neuvažovali o zanedbání povinností spojených s obřadem smrti. To dokazují záznamy o docházce Banjaru Kalih a Madya v obci Tarian, kde rutinní činnosti přitahují průměrnou účast 60 – 80 % členů. K plnění obřadních povinností smrti je účast prakticky 100 %. Když nastane smrt, formálními závazky zahrnují konstrukci slavnostních příprav, umytí mrtvého těla, vykopání hrobu a přenesení zesnulého na hřbitov. Obvyklá je také návštěva rodiny zesnulého s příspěvky rýže, kávy a bílého plátna a sledování pozůstalé rodiny po dobu tří večerů po smrti. Při kremaci jsou od členů „banjaru“ vyžadovány „patus“ příspěvky skládající se z určitého množství rýže, kokosů a bambusu, stejně také i pracovní pomoc. Během kremace „banjar“ opakuje roli, kterou hrál v počátečních obřadech smrti. Mytí, oblékání, symbolické znázorňování těla, které má být zpopelněno a nese sarkofág a pohřební bier na hřbitov. Obvyklou konečnou povinností „banjaru“ je

---

³³ Srov. GEERTZ, H. *State and Society in Bali, Historical, textual and anthropological approaches*. Leiden: KITLV Press, 1991, s. 213 – 215

poskytnout potřísnění mrtvoly svatou vodou rodiny, vesnických chrámů a kněží. Říká se, že vyčistí cestu pro duši zesnulého a osvobodí duši od vazeb na spoluobčany. Znamená to také konec účasti „*banjaru*“ na obřadu. V oblasti Gianyar je poskytování rituální vody „*banjarem*“ nesmírně důležité, mnoho lidí věří, že bez ní nebude rituál kremace účinný.³⁴

Ať už je jeho původ jakýkoli, „*banjar*“ je všeobecně považován za společenství podobné příbuzenství. Použitím tohoto pojmu stejně jako mnoho jiných konceptů, metonymicky přesahuje rámec přísně institucionální sféry. Je svědkem manželství a určení dědiců a má pravomoc nad okupačními právy pozemků, na nichž mají členové bydliště. „*Banjar*“ znázorňuje husté sociální vazby, které obsahují sítě vzájemné pomoci s těsnou solidaritou.³⁵

3.2. Příbuzenské vztahy a úloha manželství

Příbuzenská terminologie typově odpovídá označením jako „havajský“ či „generační“. Havajský typ odráží a zdůrazňuje důležitost generačního rozlišení ve společnosti. Tento systém příbuzenské terminologie je považován za terminologicky nejjednodušší. Všichni sourozenci, bratraci a sestřenice se klasifikují stejným termínem (rozlišení pohlaví nemusí být vždy vyjádřeno). Havajský systém rovněž nerozlišuje mezi sourozenci a bratraci se sestřenicemi, stejně tak nedělá rozdíly mezi paralelními a křížovými bratraci a sestřenicemi.³⁶ Jedinec oslovuje své příbuzné primárně podle generace, do které patří, vzhledem ke své vlastní. Vlastní i nevlastní sourozenci společně se sestřenicemi i bratraci jsou označováni stejným pojmem. Označení pro rodiče odpovídá označení strýců a tet. Všichni synovci i neteře jsou ztotožňováni s vlastními dětmi, a tak dále. Skutečností je, že se dané termíny neužívají ve vokativu, ale pouze referenčně. S referenčním tvarem se setkáme jen tehdy, jeli zvláštní potřeba sdělit nějakou rodinnou informaci, nikoli jako obecný prostředek k identifikaci osob – oslovením svého otce (nebo strýce) „otče“ nalezneme ve společnosti jen velmi zřídka.³⁷

---

³⁴ Srov. WARREN, C. *Adat and Dinas, Balinese Communities in the Indonesian State*, Kuala Lumpur: Oxford university press, 1993. s. 46 – 48

³⁵ Srov. WARREN, C. *Adat and Dinas, Balinese Communities in the Indonesian State*, Kuala Lumpur: Oxford university press, 1993. s. 11 – 14

³⁶ Srov. SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství – Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. s. 342

³⁷ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, 2000. s. 411 – 412

Balijská společnost je též patrilineární, což znamená, že systém pokrevního příbuzenství, je založen na genealogickém vztahu po otcovské rodové linii, kde potomek, je spojován se skupinou příbuzných, ke které patří svým původem jeho vlastní otec.³⁸ Žena, která si tak vezme manžela mimo svoji vlastní rituální skupinu, je propuštěna ze své rodiny i chrámu původu a připojí se k rodině předků jejího manžela.³⁹ Lokalita pro společný manželský život je též určována po maskulinní linii. Mladý manželský pár se uchyluje k soužití do manželova rodného domu, kde sdílí domácí prostředí společně s jeho rodinou. Tento jev umístění manželských párů se nazývá patrilokalita. Podle hindského práva jsou tak ženy nejprve vystaveny vůli svých rodičů, poté svých manželů a konečně svých synů, a proto nemohou svobodně a samostatně jednat. Žena odchází z domu rodičů do příbytku svého manžela. Často se během prvních několika let stěhuje ke své rodině manžela, dokud její tchán, vesnice, či místní rada nepřiznají manželův majetek k jejím vlastním účelům. V čele nové domácnosti je opět manžel, který může vlastnit dům, zahradu, rýžová pole a předávat je v patrilineární linii. I přes silná genderová specifika dělení práce není hodnota manželky v žádném případě netolerantní. Zejména proto, že ženy kontrolují tradiční trh a určité obchodní vztahy. Také veškeré finanční obnosy, které si vydělá či dostane věnem náleží pouze jí. Manželka je povinna být věrná svému muži, udržovat příbytek, a především oltář domu společně s posvátnými místy areálu.⁴⁰

Vztah muže a ženy, stejně jako všeho ostatního na ostrově je řízen přísnými pravidly. Jsou to nepsané zákony, kterými se řídí každodenní život jednotlivce, rodiny, vesnice, ale i celé společnosti. Jsou to nepsané právní normy a staré zvyky, které byly vytvořeny v průběhu staletí balijskými králi a brahmány. Jedná se o směs náboženských a majetkoprávních předpisů, v nichž se odráží život společnosti. Manželství v balijské kultuře znamená životní cíl, který jim dává právo založit domácnost a mít vlastní děti, a tím zajistit kontinuitu patrilinearity. Rovněž dává manželovi jakožto zástupci domácnosti místo a hlas v politických organizacích vesnice. Svatební rituál *masakapan* slouží jako symbolické očištění obou těl, díky kterému pár dospěje k sexuálním vztahům, které vyvrcholí narozením čistých dětí se silnými charaktery – jako nádoby pro reinkarnaci dobrých a čistých duší. Existuje

---

³⁸ Srov. SOUKUP, V. *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum, 2014. s. 641

³⁹ Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. s. 106

⁴⁰ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, s. 107 – 108

ještě další důvod, proč zplodit vlastní děti. Pouze oni mohou vykonávat rituály pro mrtvé a pro očistění duší⁴¹. Pro Balijsce je posvátnou povinností se oženit a mít rodinu za účelem udržení patrilineární linie nebo původu a zachování laskavosti předků k docílení dobrého znovuzrození. Ve společnosti se můžeme setkat jak se smluvenými manžely, tak s manžely, řekněme dvou cizinců. Domluvená manželství neslouží pro upevnění vazeb rodových skupin, nýbrž pro zachování zavedené sociální, individuální a kosmologické hierarchie, čímž se zabrání napětí a konfliktům v pozemské i duchovní říši. Endogamní partnerství, která zachovávají stejnou kvalitu předků jak, patrilineární tak i matrilineární linie, jsou považována za zvláště silná a posvátná. To vysvětluje preference patrilineárních paralelních nebo křížově – bratraneckých manželství. Tam, kde takovéto vazby nelze navázat, usilují o spojenectví mezi druhými bratranci. Tyto sňatky vznikají pro zachování vlastního rodového chrámu předků. Hindské právo a balijská tradice považují soukromé zájmy a přání za slučitelné s dharmou a dávají milovníkům šanci se legitimně a legálně oženit.⁴²

To, že manželskému poutu na Bali je přisuzovaný jiný význam, než na jaký jsme zvyklí v Západním světě dokládá i C. Geertz, kdy ve své knize *Interpretace kultur* zmiňuje, že manželství je symbolickým spojením manžela a manželky, které je vyjádřeno na základě jejich společného vztahu k jejich dětem, vnoučatům a pravnoučatům, nikoli na základě přijetí manželky do manželovy rodiny. To má fundamentální sociální význam. Svobodní lidé se nemohou účastnit vesnické rady a můžeme se setkat i s přísnějšími podmínkami, které povolují podíl na zasedání pouze mužům, kteří mají potomky. Rodinný status se objevuje explicitněji u klasifikace jedinců do společenské hierarchie: bezdětní jsou závislou menšinou, otcové jsou aktivními občany řídící život společenství, dědové jsou úctyhodnými staršími, kteří radí a v neposlední řadě pradědové jsou závislými seniory, kteří se navracejí ke světu bohů. Rozmnožovací status člověka je hlavním prvkem sociální identity. Pouhá reprodukční schopnost není zásadní, podstatná je kontinuita reprodukce pro uchování rodové linie.⁴³

---

⁴¹ Jsou to rituály, které jsou nezbytné pro osvobození a znovuzrození duše, které vykoupí všechny existující dluhy před bohem, zkrátí období mučení v pekle a připraví na úspěšnou reinkarnaci nebo přeměnu na božstvo. Pozn. aut.

⁴² Srov. HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., *The People of Bali*. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. s. 105 – 107

⁴³ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, 2000. s. 416 – 418

3.3. Náboženská a kulturní revitalizace

Oživení stávajícího nábožensko-kulturního stavu přispívá k prohloubení vlasteneckého citění. S příchodem globalizace se tento pozdně moderní fenomén revitalizace stal důležitým trendem nejen na Bali a v Indonésii, ale na celém světě. Revitalizace je chápána jako adaptace a praktické opakování prvků zavedeného způsobu života k nápravě určitých aspektů k již změněné situaci, která je považována za nežádoucí. Tato definice může naznačovat, že si lidé rádi udržují smysl pro kontinuitu a zároveň se straní změnám. Dále si značně cení vlastních způsobů života, změna je vítána, když jsou její účinky vnímány příznivě. Řada těchto mimořádných událostí vyvrcholila roku 2010, kdy se uskutečnilo jedenáctidenní shromáždění nazvané „rituál na revitalizaci celého vesmíru“. To z hlediska antropologie znamenalo kulturní a náboženskou revitalizaci, jelikož se tento rituál neuskutečnil po dobu dvou století, tedy žádný ze žijících obyvatelů jej nikdy nebyl svědkem. Zároveň toto mimořádné náboženské představení „*karya pengurip jagat bali kabeh*“ znamenalo ohromné politické oživení. Velký rituál přilákal více než sto tisíc účastníků, mnohem důležitější je však samotný přesah tohoto rituálu. Ten zahrnoval oběť dvanácti vodních buvolů na místo obvyklého jednoho – jež signalizoval, že k tomuto starověkému chrámu přišel po uplynutí více než šesti set let nový král.⁴⁴

Moderní událostí kulturního a náboženského posílení je na Bali například nedávný program reflektující víru v téměř neomezený růst, který vzešel z protestů proti neomezené expanzi sektoru cestovního ruchu. Projekt navrhoval postavení bronzové sochy boha Višnu na ptáka Garuda, výtvar Hinduismu a Budhismu, takzvaného Garuda Wishnu Kencana, který se svými 146 metry měl stát nejvyšší sochou světa. Význam této skulptury má pro Balijsce vyšší hodnotu, než je pouhé umístění se ve světovém prvenství. Garuda Wishnu Kencana se tak svým kulturním významem dotýká symbolizace etnické pýchy a hluboké ne-islámské identity. Padesáté výročí nezávislosti Indonésie připadalo na rok 1955, a právě v tomto roce měl být projekt dokončen, bohužel neúspěšně. Obří horní část boha Višnu a hlavy Garuda již byly dokončeny a staly se předmětem úcty a pýchy místních obyvatel.⁴⁵

---

⁴⁴ Srov. REUTER, T. *Faith in the future: understanding the revitalization of religion and cultural traditions in Asia*. Boston: Brill, 2013. s. 16

⁴⁵ Srov. NORDHOLT, H. S. *Bali, an open fortress, 1995-2005 : regional autonomy, electoral democracy and entrenched identities*. Singapore: NUS Press, 2007. s. 11

3.4. Etnická identifikace

Formy identity na Bali jsou úzce propojeny s náboženstvím. Jak se Balijsci konceptualizují se svou identitou nebylo nikdy stabilní, zároveň nenalezneme okamžik, kdyby se na své definici shodli. Během různých historických období byli balijsští jedinci i skupiny nuceni poskytnout ostatním⁴⁶ deskripci a vysvětlení vlastní kultury, tedy i popis sebe samých s obavami, že by to za ně udělal někdo jiný. Během dvacátého století se intelektuálové střední třídy ujaly úlohy vysvětlení a představení kultury Bali jak pro členy vlastní společnosti, tak vnějšmu světu. Pro odlišení se od ostatních národů souostroví se stále častěji setkávaly se svou etnickou identitou, kde byl kladen důraz na balijskou verzi hinduismu. Tato forma hinduismu se stala koncipovanou jako inspirace pro jejich slavnou kulturu a má návaznost na náboženské praktiky devatenáctého století, ale také byla formována novými dováženými doktrínami a nápady z Indie⁴⁷, a tak se stala mnohem explicitnější.

Nizozemský koloniální režim, indonéský stát i turistický průmysl měly všechny informace přivlastněné, komoditizované a z různých úhlů pohledu. Tato deskripce zároveň propagovala balijskou kulturu a přeměnila i způsob, jak o ni Balijsci přemýšlí. Termíny, které obvykle používají pro “kulturu“ (*cultuur, peradaban*), “náboženství“ (*agama*), “tradice“ (*adat*) a “umění“ (*budaya, seni*), jsou všechny cizí (holandské, sanskrtské, arabské, malajské). Připojením nových konkrétních termínů ke konkrétním aspektům balijského sociálního života, bylo vytvořeno nové kolektivní vědomí, že mají “vlastní kulturu a náboženství“. Něco, co do této doby považovali za samozřejmé, se přeměnilo na něco, k čemu se prohloubil zvláštní vztah. Replikace pojetí kultury jako předmětu sloužícímu jejich vlastnímu zájmu a zájmu ostatních povzbudila Balijsce k tomu, aby na ni byli pyšní, ale zároveň i lehce znepokojeni. Někteří ji obdivují pro její velké příjmy z turismu, a jiní se obávají kvůli její křehkosti. Jakmile se tato náboženská kultura externalizovala, a Balijsci si k ní vyvinuli vztah, mohla být přijata jako jedinečný rys, který definuje jejich „balijskost“.⁴⁸

K podobnému utváření vlastní identity docházelo v Euro-americkém světě v 19. století, v našem pojetí hraje však významnou roli nikoli etnická identifikace,

---

⁴⁶ Pojem “Ostatní“ znázorňuje ostatní ostrovany, nizozemské obchodníky, nizozemské koloniální důstojníky, turisty apod.. Pozn. aut.

⁴⁷ Nové poznatky hindské doktríny byly dováženy v průběhu padesátých let 20. století jako součást kampaně za získání státního uznání pro balijský hinduismus. Pozn. aut.

⁴⁸ Srov. HOWE, L. *Hinduism and Hierarchy in Bali*. Oxford: James Currey, 2001. s. 138 – 139

ale národní. Dalším důležitým rozdílem je zaměření oblastí pro vlastní definici a vymezení. V západním světě se převážně setkáváme s pracemi specializovanými na dějinnost skupin, které se definovaly na základě politické a etnické pospolitosti. Tyto dějiny byly vybírány záměrně v zájmu rozkvětu národního cítění, jejichž konstrukce dějin patřila spolu s vytvářením a ožívováním národních mýtů k důležitým aktivitám pro oslavu člověka v dané společnosti. Moderní vědecká tvorba dějin, stejně jako konstrukce mýtů navazovala na předchozí tradice, hodnotící soudy, fakta a pojmosloví.⁴⁹ Tento rozdíl Balijské a Západní identity v sebe-rozumění a sebe-identifikace se značně překrývá s ústřední solidaritou amerického sociologa J. C. Alexandera, který má odkazovat k subjektivním pocitům spojeným se začleněním, který zažívají jedinci ve vztahu k příslušníkům vlastních společenských skupin.⁵⁰ Je důležité se zamýšlet nad svou identitou a existencí. Národní, ale i etnický život je něčím jedinečným. Dobré a pravdivé rozvíjení národního žití vede ke správnému patriotismu (vlastenectví), k lásce k domovu a své vlasti. Zdravé národní sebevědomí vede k růstu vyspělé svobodné lidskosti.⁵¹

3.5. Patriotismus

Patriotismus pochází z latinského výrazu *patrimonium*, který odkazuje na otcovský majetek, dědictví. Latinské slovo *Patria* znamená otcovská (rodná) země, vlast či domovina.⁵² Vlastenectví má pak sémantický základ ve slově *vlast* či *vlastní* a je opakem slova *cizina*, které odvozujeme ze slova *cizí*. Význam „vlasti“ byl často vyjadřován jako přivlastnění si nějakého území, tedy „jejich země“, „jejich domov“ či země, ve které mají „právo žít“. Tato země se stává zvláštním místem mezi ostatními zeměmi, které jsou cizinou.⁵³ Francouzské *patrie* znamená vlast, domov či otcina a slovo *patriote* můžeme přeložit jako vlastenec nebo vlastenecký. S tímto

---

⁴⁹ Srov. HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009. s. 74

⁵⁰ Srov. MARADA, R. *Etnická různorodost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 278 – 279

⁵¹ Srov. OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti*, 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2018. s. 229

⁵² Srov. PLICHTA, L. *Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus? České národní listy*, [online] Dostupné na: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/narodnost-nebo-vlastenectvi-nacionalismus-nebo-patriotismus.html>. [cit. 16.03.2020].

⁵³ Srov. HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. s. 184

francouzským pojmem se setkáváme jen ojediněle, např. s odvoláním na terminologii meziválečného období.⁵⁴

Patriotismus nejčastěji nalézáme jako pozitivní protiklad nacionalismu, ostatně i Gellner označil nacionalismus jako formu patriotismu. Patrný rozdíl z hlediska etiky konstruoval D. Kluxen-Pytha, kdy patriotismus ztotožňuje s přijetím osobní morální identity a principu solidarity.⁵⁵ E.J. Hunter charakterizoval patriotismus již roku 1932 jako „*emociální vztah jedince k jeho vlasti, který má za důsledek to, že jedinec zasvětil své osobní tužby blahu a potřebám vlasti*“.⁵⁶ Další interpretací je například definice D. Bar-Tala, který patriotismus označil za vazbu členů k jejich skupině a k zemi, ve které tato skupina sídlí. Osvícenský patriotismus, byla idea o vlasti, kterou lze označit jako myšlenkový prototyp národní identity. Kladné emoční vazby lásky k vlasti byly pěstovány a oslavovány již od pradávných dob. Lásky mohla mít povahu poetické oslavy mateřské země.⁵⁷

Stejně jako se s patriotizmem setkáváme v Západním světě, na Indonéském ostrově Bali, je patriotismus nedílnou součástí kulturně-identifikačního postoje obyvatel. Rozdíl mezi Západním a Balijským vnímání své vlasti je spatřen v jeho ideálu, který mnoho přemýšlivých lidí moderních společností vystaví do nepříjemné situace. Pro lidi žijící v moderní společnosti je obtížné se označit za „patrioty“, jelikož jsou v nerovnováze s rituály a symboly národní loajality. Zároveň se obávají, že národní loajalita znamená lhosejnost nebo nepřátelství vůči lidem jiných národů. Jelikož odsuzují národní šovinismus a jsou narušeni asociacemi mezi vlastenectvím a slepou věrností, tak se vyhýbají slovu „patriot“. Mnohdy připisují velkou hodnotu mnoha politickým praktikám a tradicím své země, přesto slovo vlastenectví a loajalita jim není nijak příjemné. Není ani překvapující, že zavedené autority všech národů považují vlastenectví za ctnost. McIntyre správně zdůrazňuje, že vlastenectví zahrnuje loajalitu a upřednostňování blaha vlastní země před ostatními. Může ale být ctnostné podporovat vlastní národní blaha, které je dosahováno pouze za ceny blahobytu jiných zemí? Lev Nikolajevič Tolstoj se k této otázce vyjádřil jasně. „Ne.“ Jeho odmítnutí pojetí patriotismu stojí za dvěma argumenty. Prvním je, spojení vlastenectví s válkou. Jak píše: „*Kořen války ... je výlučná touha po blahu vlastního lidu, je to*

---

⁵⁴ Srov. HROCH, M. *Národy nejsou dilem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009. s. 36

⁵⁵ Srov. Tamtéž s. 33 – 34

⁵⁶ Tamtéž. 36

⁵⁷ Srov. Tamtéž. s. 72

vlastenectví. *Proto zničit válku, zničit patriotismus.*“ Ve druhém argumentu je vlastenectví považováno za “hloupé i nemorální“. „Protože kdyby se každá země měla považovat za nadřazenou ostatním, je zřejmé, že by všechny kromě jedné byly v omylu.“⁵⁸ Západními společnostmi je tedy vlastenectví vnímáno jako obsahově složité. Národně, dobově, skupinově i osobně je vlastenectví podmíněno společenskými i myšlenkovými jevy, které jsou nesporně pracovními dějinnými otázkami. V našem prostředí se jimi stávají více, jelikož je jimi určována dějová dynamika minulosti a přítomnosti. Dějinný obsah vlastenectví dokáže rozechvít niterné struny jednotlivce i celku a ozřejmí historický, psychologický i sociologický proces, který se poslední dvě století intenzivně navozoval v evropském myšlenkovém světě.⁵⁹ Takto odmítavý přístup patriotismu, se kterým se setkáváme v moderním světě, je zcela neslučitelný s jeho vnímáním obyvateli ostrova Bali. Balijský patriotismus je velmi pozitivní a spíše se shoduje se standardní definicí slovníku, jež zní: „láska k něčí zemi“, která zachycuje základní význam termínu pro běžné používání.⁶⁰ Ostrované se však nechvástají láskou ke své zemi obecně, jak je tomu zvykem v Západním světě, ale jejich emoční pouto se vymezuje na prostor pevniny ohraničené mořem a oceánem. V knize Ladislava Holého se dále k definici dodává, že tato láska k vlasti je projevována dobrou vůlí a něčím pozitivním, co lze pro vlast vykonat. Může se jednat o přispívání k rozvoji národní kultury či o život v souladu s národními tradicemi a zvyky. Je to pozitivní postoj bez vyvolávání nepřátelství, nenávisti nebo pocitu nadřazenosti nad jinými národy.⁶¹ Na těchto posledních řádcích je zaznamenán opravdový ideál tohoto pojmu, každý Balijec doslova dýchá pro svůj ostrov. Rozvoj, a především život v souladu a jak je známo v rovnováze a harmonii s kulturou, náboženstvím, zvyky i tradicemi jsou hlavní náplní všech místních obyvatel.

---

⁵⁸ Srov. NATHANSON, S. “*In Defense of ‘Moderate Patriotism.’*”. *Ethics*. [online] Chicago: The University of Chicago Press. 2015, Roč. 3, č. 99. ISSN 00141704. Dostupné na: www.jstor.org/stable/2380865. [cit. 10.04.2020].

⁵⁹ Srov. KUTNAR, F. *Obrozené vlastenectví a nacionalismus: Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozené*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. s. 17

⁶⁰ Srov. PRIMORATZ, I. “*Patriotism*“. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [online] Stanford: Copyright of the Stanford Encyclopedia of Philosophy. Jarní vydání 2019. ISSN 1095-5054. Dostupné na: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/patriotism/>. [cit. 11.04.2020].

⁶¹ Srov. HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. s. 185

O patriotismu se v prosinci roku 1917 vyjádřil státní dozorce veřejné výuky Dr. Francis G. Blair. Z jeho slov náležití patriotismu cítíme stejnou míru vlastenectví, se kterou se setkáváme na Bali. „*Patriotismus je atmosféra, náboženství.*“ Je osobní zkušeností a musí být prožíván, aby byl opravdový. Skutečné vlastenectví je věcí pocitu. Francis Blare se dále vyjadřuje o správné výchově dětí jak ze strany rodičů, tak ze strany vyučujících ve vzdělávacích institucích. Zmiňuje zde několik rad, které mají děti vést ke správné emoční spřízněnosti s patriotismem.⁶² Dalo by se říci, že na ostrově Bali dodržují stejný ideál. Ve státních školních zařízeních jsou děti především vzdělávány na kulturně-náboženské rovině. Je kladen důraz na předměty jako náboženství „*agama hindu*“, dále pak na národní tanec, hudbu a divadlo, jež jsou projevy dávného animistického kultu a byly součástí magicko-rituálních obřadů. Jsou to předměty, které jsou o prožitku, nikoli o mechanizovaně získaných vědomostech. Když se na zmiňovaném ostrově zeptáte mladé dívky ve školním věku, co má nejraději za předmět, její odpověď se nebude nijak lišit s odpovědí na volnočasovou aktivitu. Místní mladé slečny se nejraději věnují národnímu tanci, kterému přísluší oblékání stejnokroje a výrazné líčení. Taneční performance, jsou součástí ceremonií, jejichž divadelní a magicko-rituální představení byly a stále jsou neoddělitelnou součástí masky.⁶³ Chlapci na rozdíl od dívek netančí. Jejich postavení při obřadech zaujímá například hudební doprovod obřadního divadla, na který se připravují pravidelně minimálně dvakrát týdně. Balijsci jsou poněkud konzervativní a velmi hrdí na svou klasickou literaturu. S velkou oblibou docházejí na ceremonie a sledují archaické živé divadelní hry nazývané *wayang wong*. Představení jsou složena z nekonečně dlouhých dialogů a nesporně zajímavých zpěvů. Takovýchto klasických her, na které jsou Balijsčané, potažmo Bedulané hrdí, je celá řada a každá má svou zvláštní techniku, historii i vlastní kostýmy.⁶⁴ Tyto příklady dokládají vřelé citové prožívání patriotismu, který lze považovat za všudypřítomnou atmosféru prostředí. Následná kapitola se snaží tento výrok dokázat za pomoci propojení zmíněných informací s daty získanými výzkumným šetřením v oblasti vesnice Bedulu.

---

⁶² Srov. BLAIR, F.G. “Patriotism“. *The Journal of Education*. [online] Washington DC: Sage Publications, Inc. 2016, Roč. 3, č. 196. ISSN 00220574. Dostupné na: www.jstor.org/stable/42826411. [cit. 16.03.2020].

⁶³ Srov. DUBOVSKÁ, Z., PETRŮ, T., ZBOŘIL, Z. *Dějiny Indonésie*. Nakladatelství Lidové Noviny: Praha, 2005. s. 403

⁶⁴ OPTL, M. *Návraty na Bali*. Praha: Panorama, 1985. s. 185

4. Praktická část

Praktická část bakalářské práce je postavena na terénním výzkumu, který proběhl v časovém období od září do prosince roku 2019. Terénní výzkum jako takový je základní metodou sociální a kulturní antropologie, spočívá v dlouhodobém pobytu mezi příslušníky studované společnosti a sběru empirických dat prostřednictvím pozorování, rozhovorů, dotazníků, psychologických testů, obsahové analýzy dokumentů, fotografií, filmů aj.⁶⁵ Z důvodů časového omezení mého pobytu, časové náročnosti provedení terénního výzkumu i pro splnění obsahových kritérií bakalářské práce nebylo možné uchopit samotný terénní výzkum zcela komplexně.

Pro potřeby této práce a relevanci jejich výstupů jsem se zaměřila hlavně na techniku a metodologii kvalitativního výzkumu, který usiluje o pochopení každodenního života nativních obyvatel, a to prostřednictvím případové studie, která se soustředí na studium komunity Bedulu. Případová studie je v sociálně vědním výzkumu často připodobňována mikroskopu. Její výpovědní hodnota totiž přímo úměrně závisí na dobrém zaostření vzorku. Případová studie je tak detailním zkoumáním jednoho konkrétního případu nebo několika málo případů, které sbírají velké množství dat od jednoho nebo několika málo respondentů. V kostce se jedná o zachycení složitosti konkrétního případu a detailního popisu vztahů tvořících jejich celistvost. Všeobecně se tak předpokládá, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe pochopíme jiné případy tomu podobné. V konečné fázi studie je zkoumaný případ vřazován do širších souvislostí. Případová studie se dále dělí do typů podle sledovaných případů. Pro potřeby této bakalářské práce, která zkoumá patriotismus, byla zvolena studie komunity (často označována jako sociografie), kde cílem šetření byla jedna konkrétní vesnice (Bedulu).⁶⁶ V rámci této územně vyhrazené jednotky jsou tak analyzovány a popisovány hlavní vzorce aspektů života komunity v návaznosti na patriotismus. Shrnutí případové studie je popsáno v závěrečné části kvalifikační práce. Druhou technikou kvalitativního výzkumu jsem po absolvování části předvýzkumu zvolila polostrukturované rozhovory. Jako třetí metodu jsem použila Lynchovského kognitivní mapu, která napomáhá k hlubšímu pochopení symbolických vztahů. V neposlední řadě jsou použity informace z mého

---

⁶⁵ Srov. SOUKUP, V. *Antropologie – Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. s. 697

⁶⁶ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 4. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 104 – 105

pobytu a pracovní stáže v dané vesnici, a to prostřednictvím neformálního a nestrukturovaného výzkumu. Zmiňovaná časová omezenost pobytu se markantněji projevuje pouze v oblasti lokalizace výzkumu, když výstupy práce jsou aplikovatelné pouze na obyvatele vesnice Bedulu, nikoli na celé území ostrova Bali. Praktická část si klade za cíl provázání dosažených dat z výzkumného šetření společně s informacemi získanými z odborné literatury, které jsou napsány výše v textu. Samozřejmostí je zodpovězení následujících výzkumných otázek: co podmiňuje místy až fanatickou míru patriotismu místních obyvatel? Jaké jsou její kořeny? Má jejich patriotismus blízko ke „kořenům války“, o kterých hovoří Tolstoj? A v neposlední řadě, zda si jsou obyvatelé zkoumané vesnice vědomi vlastního patriotismu? Interpretace výzkumného šetření je v první řadě formou analýzy nasbíraných dat technikou polostrukturovaných rozhovorů a kognitivních map. U mentálních map předně analyzuji procesy jejich vytváření jednotlivými respondenty, a to včetně různých diferencí. Následně je pak doplňuji rozbořem odpovědí na k nim se vztahující otázky. Takovýto cílený průnik informací dá vzniknout mé vlastní kognitivní mapě patriotismu ve vesnici Bedulu.

Stěžejní kvalitativní metoda použitá v této práci usiluje o poznání pravidel, motivací a významů, které jsou lidmi přikládány svému jednání. Výzkum se neorientuje na statistickou reprezentativnost, nýbrž na typické konkrétní případy. Klady této metody jsou v blízkosti k realitě, zájem o osobnost člověka společně s jeho pocity a významy, které věcem přikládá.⁶⁷ Kvalitativní výzkum je někdy považován za pružný nebo emergentní typ šetření, jelikož výzkumník po vybírání tématu výzkumu a určení základních výzkumných otázek je může modifikovat a doplňovat v průběhu výzkumu. Výzkumník pracuje přímo v terénu, kde se seznamuje s novými lidmi a následně analyzuje a vyhledává jakékoli informace pro osvětlení výzkumných otázek a provádí deduktivní a induktivní závěry. Sebraná data analyzuje a následně provádí další sběr, díky kterým přezkoumává své závěry.⁶⁸ Jedním ze základních přístupů kvalitativního výzkumu je případová studie, která byla zvolena pro svou detailní popisnost ovlivňujících vztahů daného případu, tedy patriotismu v Bedulu. Jsem si vědoma, že pro potřeby antropologického výzkumu nalezneme vhodnější přístup kvalitativního výzkumu, přesněji etnografický výzkum. Etnografická studie

---

⁶⁷ Srov. JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů 610 hesel*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. s. 156

⁶⁸ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 4. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 50

mívá často podobné provedení jako případová studie, nicméně si vyžaduje delší pobyt v terénu,⁶⁹ který by z mé strany splněn nebyl. Jakožto studentka Transkulturní komunikace považuji za maximálně vhodné znovu citovat proslulého antropologa C. Geertze: „*Antropologové nezkoumají vesnice, zkoumají ve vesnicích.*“⁷⁰, z kontextu této všeobecně známé teze se odvíjí můj přístup nejen k praktické části této závěrečné práce bakalářského studia na hradecké univerzitě.

4.1. Předvýzkum

Přípravná výzkumná fáze empirického bádání na Bali proběhla prostřednictvím nestrukturovaného šetření v tradiční obci, ve které jsem měla možnost setkání s přátelskými místními obyvateli. Největší prostor ke vzájemné neformální diskuzi jsem měla v průběhu výuky anglického jazyka, v neziskové organizaci, kde jsem vykonávala svou pracovní stáž. Alarmující lásky ke svému vlastnímu ostrovu jsem si poprvé všimla během zpracování úkolů se zaměřením na kultury. Po přečtení reprezentativního článku na thajské hlavní město Bangkok s příloženými fotografiemi, zazněla z mé strany směrem k žákům otázka: „*měli byste zájem se do Bangkoku podívat? Jaké jsou důvody této odpovědi?*“, většina dětí odpověděla jednoznačným „ne“, zdůvodněním byly použity například tyto výpovědi: „*je to tam nebezpečné, bál bych se, aby mě někdo nezabil*“, „*nechutnalo by mi tam jídlo, na Bali je nejlepší*“, „*není to tam tak krásné jako na Bali*“, „*nejsou tam tak milí lidé jako tady na Bali*“. Říkala jsem si, že tato xenofobie je dána nedostatkem informačních toků směrem k mladé generaci, načež jsem s odstupem času zjistila, že každé z dětí vlastní telefon s internetovým připojením. Následný patriotismus, nyní vymaňující se proti občanům Indonéské republiky pocházejícím z jiného místa než Bali, jsem pocítila z náhodných rozmluv s občany vesnice, kteří mě upozorňovali na to, abych si dala pozor při cestování přes hlavní město Denpasar: „*žije tam hodně lidí z ostatních ostrovů a okrádají turisty*“, „*Balijec by nikdy nikoho neokradl*“, dodali. Podobná tomuto příkladu byla i výpověď, když jsem se připravovala na výlet na ostrov Lombok, který jak se dočteme v úvodu leží na východě od ostrova. „*Není to tam tak bezpečné jako na Bali, dávej si tam pozor.*“ Z hlubší rozpravy jsem se však dozvěděla, že dotyčná osoba na Lomboku nikdy nebyla. Jako poslední uvedu výpověď, která se mi dostala

---

⁶⁹ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 4. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 119

⁷⁰ Srov. GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické Nakladatelství, 2000. s. 33

při úklidu odpadků z pláže, kde mi bylo sděleno, že všechny odpad z moře připlouvá z vedlejších ostrovů Indonésie, nikoli že by byl vytvořen Balijsci samotnými. Neformálním nestrukturovaným šetřením společně s výše zmíněnými osobními podněty a zkušenostmi jsem si profilovala vhodný způsob pro zkoumání patriotismu na tomto „ostrovním ráji“, dále pak také výzkumné otázky či cílovou skupinu.

4.2. Pilotáž

Ověřování a hledání vhodného nástroje odpovídajícímu terénnímu šetření pro tuto bakalářskou práci s názvem Pojetí patriotismu v Bedulu na Bali – případová studie, jsem uskutečnila z důvodu eliminace chyb a následného zkreslení výzkumu. Pro účely polostrukturovaného dotazování, jež umožní získání většího množství dat, které pomůže s objasněním výpovědí, které dotazovaný podává, jsem připravené otázky nejdříve předložila ředitelce neziskové organizace, jednomu ze studentů a prodáváči z malého stánku s potravinami. Stejný postup jsem zvolila i pro ověření srozumitelnosti zadání a otázek pro pochopení citových vazeb na rodné místo formou kresby kognitivní mapy s výkladem.

4.3. Vzorek respondentů

Z hlediska potřeb vyobrazení uceleného pohledu na zdroje vlasteneckého citění u zvolených respondentů, nebyl kladen větší důraz na specifické zaměření, jako jsou genderové, věkové či intelektuální požadavky. Reprezentující vzorek i přes značné rozdíly mezi jednotlivými respondenty musel splňovat pouze jednu podmínku, která byla definována místem pobytu ve vesnici Bedulu v provincii Gianyar. Z důvodu časové náročnosti výzkumu bylo provedeno šetření s dvaceti respondenty, z nichž bylo jedenáct žen a devět mužů ve věkovém rozpětí od 15 let do 72 let.

4.4. Specifika výzkumu

Výzkumné šetření s respondenty probíhalo v listopadu a prosinci roku 2019. Bylo prováděno v anglickém jazyce a pro upřesnění otázek či odpovědí byl použit překladáč z anglického jazyka do indonéštiny. Ve dvou případech byl proveden rozhovor za pomoci překladatele, jelikož dotazovaní neměli patřičné znalosti anglického jazyka. Jsem si vědoma jazykové bariéry, která může ubrat na věrohodnosti informací. Interview probíhala osobně na převážně předem domluvené schůzce s dotazovanými. Pro uchování co nejvíce vjemů a pro přesnější analýzu výsledků šetření byl použit diktafon pro nahrání zvukové stopy celého výzkumu s jednotlivými

respondenty. Jak je zmíněno v úvodu práce, obyvatelé zkoumané vesnice Bedulu, jsou z drtivé většiny příslušníky majoritního náboženství ostrova, tedy balijského hinduismu. Z těchto důvodů se výzkum věnuje pouze pojetí patriotismu v rámci agama hindu, a to i přes fakt, že se na ostrově Bali v nezanedbatelné míře vyskytuje náboženství islám, křesťanství či buddhismus.

4.5. Cíl výzkumu

Cílem šetření je nejen zodpovězení výzkumných otázek, ale i poznání hodnot a priorit každodenního života ostrovanů tolik vzdálených našemu Západnímu standardu, které pomohou s pojmenováním hlavních příčin silně zakořeněného patriotismu, který je u místních obyvatel na první pohled tak snadno identifikovatelný.

4.6. Polostrukturované rozhovory

První z výzkumných přístupů pro sbírání dat pro účely bakalářské práce je kvalitativní dotazování formou polostrukturovaných rozhovorů, nazývaných též jako rozhovory pomocí návodu. Tato metoda kvalitativního sociologického výzkumu stojí mezi strukturovanými a nestrukturovanými rozhovory, které nabízí dotazovanému uplatnění vlastní perspektivy a zkušeností. Návod k dotazování představuje seznam okruhů či otázek, které je nutné v rámci rozhovoru probrat. Klady interview jsou ve volnosti přizpůsobování formulace otázek podle nastalé situace, tazatel tak dostane možnost k co nejefektivnějšímu využití času a zároveň zůstane zaměřen na zvolené okruhy otázek, které následně umožní lehčí a strukturovanější srovnání vypovězených informací.⁷¹

4.6.1. Výzkumné otázky rozhovorů

Výzkumné otázky polostrukturovaných rozhovorů určené respondentům, v tomto případě nativním obyvatelům tradiční vesnice, byly sestaveny za účelem odhalení zdrojů specifické formy patriotismu, se kterým se na Bali setkáváme. Díky praktické zázi, při níž jsem vyučovala děti, jsem zjistila, že ve státním základním vzdělávacím programu nejsou zahrnuty předměty jako například zeměpis či dějepis. Mnohem větší důraz je zde totiž v rámci vzdělávacího systému kladen na místní tradice, jako je například tanec, hudba, rituály, náboženství a umění.

---

⁷¹ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 4. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 174

Výstupy dotazování prostřednictvím výzkumných otázek lze rozdělit do následujících okruhů:

- 1) *zmapování obecného povědomí o světové historii a geografického uspořádání světa*
- 2) *zmapování obecného povědomí o lokální historii a geografického uspořádání Bali a Bedulu samotného*
- 3) *vnímání cizinců*
- 4) *osobní otázky*

Cílem výzkumu není hodnocení korektnosti zodpovězených výpovědí, nýbrž hlubší pochopení vztahů vedoucím k silnému emočnímu poutu k rodnému ostrovu, které napomohou komplexnímu vyhotovení badatelovy mentální mapy patriotismu na Bali u obyvatel Bedulu. Ucelený polostrukturovaný rozhovor obsahující jedenáct základních otázek je přiložen v příloze.

4.6.2. Analýza získaných výpovědí

Výzkum v podobě kvalitativního dotazování, jak je uvedeno, proběhl v listopadu a prosinci 2019 přímo v daném prostředí. Respondenti byli před zahájením rozhovorů seznámeni s důvody výzkumu i se skutečností, že bude celý rozhovor nahráván na diktafon, jehož zvuková stopa bude použita pro účely co nejpřesnější analýzy polostrukturovaných rozhovorů se zaměřením na patriotismus obyvatel Bali.

4.6.2.1. Zmapování obecného povědomí o světové historii a geografického uspořádání světa

První skupina dotazů je zaměřena na zjištění společností kolujícím zájmu o svět obklopující rodné prostředí Bali. Pro mne jakožto badatelku pocházející z Euroamerické společnosti bylo vlastní zvolení událostí a skutečností, tak často prezentovaných během studijních let na všech stupních vzdělávacích institucí. Každý člen v mé společnosti se se svou vlastní identifikuje převážně dvěma kritérii, prvním je důraz na dějinnost, jak je psáno v kapitole 3.4., uvědomování si dějinného obsahu patří mezi hlavní konstrukty vlastenecké identity a vlastního vlasteneckého cítění lidí. Druhým podstatným kritériem vlastenecké identifikace je srozumitelné a platné vymezení svých vlastních hranic, které nás odděluje od těch cizích, kteří žijí za hranicí.

Na první dotaz po vyjmenování světových kontinentů respondenti zodpovídali v návaznosti na turistický průmysl, většina respondentů zmínila rodný kontinent Asii,

následně Austrálii a Evropu, někteří údaj doplnili o Ameriku, či Afriku, která je pro ně exotická. Respondenti uvedli, že v posledních letech ostrov navštěvuje čím dál tím více lidí z Ruska, domnívám se, že z tohoto důvodu bylo Rusko uváděno jako jeden ze světadílů. Na otázku, která byla zaměřena na událost, která vstoupila do dějin jakožto největší teroristický čin, tedy útoky ve Spojených státech amerických dne 11. září 2001, nezodpověděl ani jeden z dotazovaných. Když jsem se následně doptávala, jestli si vzpomenou, kdy se událo něco podobného na Bali, nejčastější odpovědí bylo: „nevím, už je to hodně dávno“. Teroristický útok na Bali z roku 2002 bývá spojován právě s jedenáctým zářím, jelikož měl být proveden ve stejný den následujícího roku totožnou organizací al-Káida. Poslední otázka věnující se světové historii, a to konkrétně konci druhé světové války, byla také skrytě propojena s historií státu Indonésie. Díky japonské kapitulaci roku 1945 byla Indonéská republika vyhlášena nezávislou nacionalistickým lídrem Sukarnem, který se rovněž zasloužil o formulaci *Panca Sila*, jež je uvedeno v přední části práce. Povědomí o událostech z roku 1945 mají pouze někteří obyvatelé starší pětadvaceti let. Pro mladou generaci jsou tyto události jen dávnou historií, která má nízkou atraktivitu, jelikož o ni nikdy neslyšeli. Následující dotaz pro vzorek vesnické populace byl koncipován na geografické uspořádání Indonésie a státy ji obklopující. Tyto otázky měly obhájit či vyvrátit mé vlastní představy o vlasteneckém soucítění s vyšším státním celkem, kterému ostrov náleží. Ačkoli čtrnáct respondentů uvedlo, že Indonésii tvoří několik mnoho ostrovů, tři respondenti vědí, že je jejich stát rozdělen na třicet čtyři administrativních provincií a dva respondenti mají povědomí o pěti hlavních městech těchto provincií. Pouhá nadpoloviční většina dotazovaných byla schopna vyjmenovat alespoň 5 celků či ostrovů patřící Indonésii.

„*Víte, jaké jsou sousedící státy Indonésie?*“ Pro shrnutí zmíněných výroků rozdělují obyvatelé do dvou věkových kategorií, jak jsem již provedla u otázky po konci druhé světové války. Mladší pětadvaceti let až na výjimky mají ponětí pouze o dvou geograficky nejbližších zemích. Starší obyvatelé byli schopni vyjmenovat alespoň polovinu ze sousedních států. Jelikož polostrukturované rozhovory umožňují flexibilitu a doplnění o dodatečné dotazy zajímalo mě povědomí o obklopujících částech rodného ostrova. Zde jsem se setkala s dostatečně sebevědomým hlasem při vyslovování názvů přilehlých ostrovů.

4.6.2.2. Zmapování obecného povědomí o lokální historii a geografického uspořádání Bali a Bedulu samotného

Je-li patriotismus na Bali omezen na pouhou lásku k vlastní provincii, mají obyvatelé povědomí o minulosti a členění vlastního ostrova? Pro sběr těchto neosobních informací poslouží čtyři následující otázky místním obyvatelům.

„*Kolik regionů má Bali, dokážete je vyjmenovat?*“ Gianyar, Denpasar, Klungkung, Karangasem, Bangli, Badung, Tabanan, Buleleng, či Jembrana byly správné odpovědi na první otázku druhé sekce připraveného rozhovoru. Pokud by se tato práce věnovala tvrdým datům kvantitativního výzkumu, korektní odpověď by uvedlo 80 % respondentů. Podobně příznivé výsledky získala druhá otázka, která se zabývala sousedícími vesnicemi mateřské vsi. Někteří respondenti nejprve uvedli nejbližší městské celky a po bližším upřesnění svou výpověď doplnili alespoň o ves Pejeng. V průběhu mého pobytu na indonéském ostrově jsem měla prostor pro pozorování a objevování okolí „domácí“ vesnice i ostrova. Oblast, ve které se vesnice nachází, patří mezi historicky nejbohatší, z tohoto důvodu nemohlo chybět představení minulosti domácího okolí slovy respondentů. První skupina se věnovala dějinám, které jsou zmíněny v úvodu práce, tedy království vzniklém v desátém století. „*Máme hodně speciální příběhy, Bedulu bylo ve starověku až do 14. století centrem království, které bylo druhým nejsilnějším královstvím v Indonésii.*“ Uvedl jeden z respondentů. „*Znám příběh, který vypráví o tom, že tu bylo království, jemuž vládl jeden obr, ten byl pozván na Jávu, kde ho ze strachu zavraždili.*“ Zmínila jiná respondentka. „*Na toto království tu máme hodně připomínek, například Goa Gajah (Sloní jeskyně), reliéf Bedulu, nebo palác Tampaksiring.*“ Druhá skupina informací patřila muzeu v Pejengu: „*V Pejengu je muzeum, ve kterém jsou nálezy z dávných dob, jsou tam nějaké sošky, ale to jen hádám, protože jsem tam nikdy nebyla.*“, „*Máme tu muzeum, které je bohaté na starověké dědictví, jsou tam hlavně kamenné nálezy s vyrytými obrázky, je to tam moc krásné.*“. Ve třech případech jsem se setkala s výpovědí, o které hovořím výše v praktické i teoretické části: „*O historii nic nevím, žádný takový předmět o historii ve škole nemáme.*“, nebo také „*Nic nevím, záleží na škole, ale neučí nás o historii, ale o náboženství, protože nebydlíme ve stejných vesnicích, tak by to nebyla stejná historie.*“, uvedla šestnáctiletá studentka střední školy. Navzdory bohaté historii okolí jsem se během některých interview nedostala k rozvinutějším výrokům, než „nevím“. Poslední druh výpovědí se vztahoval ke chrámu Yeh Pulu, který se nachází na krajní části obce vedle rýžových polí: „*Máme*

nějaké příběhy v rodinách, král požádal svou služebnou o přípravu jídla, během které se řízla a do jídla jí ukápla její krev, králi to moc chutnalo a od té doby jedl pokrmy s lidskou krví každý den, až se změnil na příšeru.“, dané osoby jsem se zeptala, jestli tento příběh nemám zařadit pod další otázku, která zjišťovala mystické příběhy spojené s okolím. Příběh je prý z poloviny historický a z druhé poloviny mystický. Podobné zjištění se mi dostalo u dalšího respondenta: *„Historické příběhy jsou mystické a napůl historické, nikdo nemohl zabít našeho krále s jeho ochráncem.*“. Okultní příběhy byly respondenty spojovány s léčiteli z nedalekého města Ubud, který původně znamenala léčitelská vesnice, či s postavou „*Leyak*“⁷², která praktikuje zlou magii. Někteří respondenti zmínili, že žádné mystické příběhy neznají, přestože balijský hinduismus je plný záhadných příběhů: *„Znám jich hodně, protože na Bali věříme v mnohé, máme ceremonie, při kterých tancem komunikujeme s bohy i zlými duchy, což je hodně strašidelné a já se toho bojím.*“.⁷³

4.6.2.3. Vnímání cizinců

Jak jsou vnímáni lidé, kteří nejsou součástí živé historické tradice dané kultury, špatně se orientující v hodnotovém a normativním systému? Otázkami na tuto problematiku jsem měla za cíl zjistit, zda nelibost pro cestování a láska pro vlastní vlast je způsobena odmítavým vnímáním cizích lidí. První otázka byla soustředěna na přístup obyvatel vesnice k „okupantům“ pracujícím v neziskové organizaci Yayasan Widya Guna, která má v jejich vsi již čtrnáctiletou tradici. Většina obyvatel stážístvy vnímá kladně, když jsem však dělala šetření na opačné straně vesnice, místní o chodu organizace, tedy i o stážístech narušujících jejich mateřský prostor nevěděli a převážným odůvodněním bylo: *„patřím do jiného Banjar“*. Banjar, jak je uvedeno výše v textu je organizace zajišťující společenské vazby uvnitř vesnice, skládá se z několika rodin a spojuje obyvatele určitého územního celku. Důležitost pro výzkum patriotismu na Bali spatřuji v následujících výpovědích: *„po příchodu stážístů z cizích zemí do naší vesnice, jsme si uvědomili, že svět není jen Bali“*, *„mohou se naučit více o Bali, jelikož je krásné“*, *„my se díky nim naučíme o ostatních zemích a oni o Bali, když jsou ceremonie a oni se správně obléknou lidé jsou pak pyšní, že máme*

---

⁷² Postava „*Leyak*“, je výraz pro čarodějnic, černou magii, či ducha. Na ostrově se za nejnebezpečnější čarodějnice považují ženy, které podle tradice pro získání nadpřirozených sil chodí navštěvovat o půlnoci hřbitovy kde pod posvátným fikusem odříkávají mantry. Černou magii mohou však také vykonávat muži. Pozn. aut.

⁷³ Příloha D, fotografie č.5 zachycuje teatrální komunikaci se zlými silami.

tak krásnou a zajímavou kulturu“, „*stážisté jsou dobří, vzdělávají naše děti, ale nejsme stejné kultury, my se jim snažíme porozumět, jsou zvědaví, ale oproti turistům opatrní.*“ Poslední výrok patří muži pracujícímu v turistickém průmyslu na pozici delegáta. Má tedy možnost posouzení jak chování běžných turistů, tak dobrovolných pracovníků Yayasanu Widya Guna. Provedený výzkum potvrzuje tvrzení L. Howe, o kterém se zmiňuji v kapitole 5. zabývající se etnickou identifikací – vnímání běžných turistů místními obyvateli se dá považovat za kladné, i přes četnou nelibost z jejich přítomnosti. Dle výpovědí respondentů vyplývá, že místní spatřují negativní vliv turistů zejména na znečištění prostředí a hustou dopravní situaci, na kterou dle jejich slov nejsou zvyklí. Oproti stážistům, kteří mají přirozený zájem poznávání a ctění jejich tradic se naopak u běžných turistů často setkávají s nezájmem o samotnou místní kulturu a zvyklosti. Běžným jevem je sedání si na posvátná místa, nedodržování tradičního oblečení i časté a v očích místních přílišné pití alkoholu. Ekonomická prosperita ostrova spojená s turistickou oblíbeností dané destinace mimo jiné přitahuje individua z jiných částí Indonésie, kteří sem sice jezdí za prací, ale mnozí z nich onu práci spatřují v drobných krádežích a další kriminalitě vůči turistům. Jeden z respondentů tento jev spatřuje ve skutečnosti, kdy tito lidé nevěří na karmu, která je typická pro hinduismus. Z výpovědí respondentů celkově ale vyplývá, že pokud cizinec ctí místní tradice a je opatrný při orientaci v daném prostředí, je danou společností vnímán mnohem příznivěji. Jako jeden z největších přínosů turistů místní vnímají v prezentaci Bali ve světě, jelikož turisté „*mohou exportovat Bali do své země*“. Celkové vnímání turistů na Bali, co by nejnavštěvovanější destinace Indonésie je tak spíše pozitivní, a to zejména díky silnému, patriotickému vnímání domova, kterým se místní rádi návštěvníkům chlubí, protože svůj domov Bali sami považují za ráj na zemi.

4.6.2.4. Osobní otázky

Kolik generací rodiny respondentů žilo v Bedulu, jaké jsou vysněné destinace pro cestování respondentů nebo úvahy nad možným stěhováním se z Bedulu, to byly otázky, kterými jsem chtěla poodhalit další možné motivy pro identifikaci původu silně zakořeněného patriotismu u místních obyvatel. Představa místních obyvatel o generační historii je dle výpovědí respondentů vždy obdobná a vypovídá o hlubokých kořenech až 17 generacích. Většina z nich to ale nedokáže přesně určit a na otázku odpovídá v obecné rovině „*hodně, protože věříme na reinkarnaci a nevíme*

tak, jaká jsme generace, protože nevíme, do koho jsme se převtělili“. Jednoznačným jevem je však jednotné uvědomění si, že *„rodina znamená nejvíc. Manželství je součástí automatická a mít děti je podmínkou pro pozitivní sociální vnímání. Tak funguje náš sociální systém“.*

„Mám rád svoji vesnici, nemám rád města. Je tam mnoho lidí z celé Indonésie a to není dobré pro moji kulturu“. Cestování a poznávání nových míst se u místních soustřeďuje pouze na spirituální cesty na oslavy blízkých či významných templů, kam cestují s rodinami a sousedy. Případně cestují na pláž, ta je však vzdálená pouze půl hodiny cesty. Rutinní cesty za prací či na vysoké školy do hodiny a čtvrt vzdáleného hlavního města Denpasaru sami dotazovaní nepovažují za cestování, jelikož se jedná o běžné každodenní trasy. Všichni dotazovaní respondenti nikdy neopustili okolí pár desítek kilometrů své rodné vesnice, natož Bali jako takového. Z odpovědí respondentů bylo patrné, že nemají potřebu poznávat nové, vzdálené krajiny a cestování pro ně není téma. Jeden z dotazovaných hovořil s úsměvem o povaze svých spoluostrovánů: *„Balijci pouze sedí a čekají na východ slunce“.* Necítí potřebu poznávat nové, protože v jejich očích žijí v ráji na zemi a za jeho hranicemi by je nic lepšího nečekalo. V úvahu tak nepřichází ani možnost stěhování se nebo trvalého opuštění rodné vesnice, domu nebo dokonce ostrova samotného. U všech dotázaných respondentů byla jednoznačná odpověď *„nikdy“*, po které následovalo: *„tato vesnice je mým životem, mojí kulturou“*, či například *„miluji svoji vesnici, má všechno“.* Pouze mladé neprovdané dívky této patrilineární společnosti zmiňovaly, že je stěhování jednoho dne čeká, očekávají však, že jejich budoucí domov naleznou u nastávajícího chotě, který bude bydlet v blízkém okolí jejich mateřské vesnice. Z výpovědí je patrné, že spřízněnost s rodnou vesnicí je natolik vysoká, že přestěhování by znamenalo začínání od nuly. Jejich kulturní a životní historie je orientována na rodinný templ a rodinné vazby, přestěhování by prý znamenalo zapomenutí minulosti. Někteří z dotazovaných přiznali, že nad touto otázkou nikdy nepřemýšleli. *„Narodil jsem se jako Balijec, s mentalitou Balijce, který o tom nikdy nepřemýšlí, od malička nám vymývají mozky kulturními a náboženskými tradicemi, které se s tím neslučují. Dokonce i ti co bydlí poblíž pláže,⁷⁴ se nikdy nepřestěhují.“* Pokud se někdo z Balijců přestěhuje z jakéhokoliv důvodu z ostrova či domovské

---

⁷⁴ Viz. rozdělení světa podle Balijské tradice – posvátné a profánní – pláž je vnímána jako blízká oblasti *Kelod*, tedy místu, kde sídlí démoni. Pozn. aut.

vesnice, na stará kolena se vždy vrací do své rodné vesnice, aby mohl pokračovat v koloběhu reinkarnace.

4.7. Kognitivní mapa

Kognitivní mapa neboli mentální mapa je vnitřní reprezentace vnější reality jedince, kterou může být představa o vlasti, rodovém městě či představa o bezprostředním okolí svého bydliště. Kognitivní mapa není přesným vyobrazením reality, uplatňují se v ní různá zkreslení úhlů a vzdáleností. Proces vytváření a využívání mentálních map pomocí získávání, kódování, dekodování, ukládání či vyhledávání je označován metodou zkoumání mentální reprezentace neboli kognitivní mapování.⁷⁵ Bakalářská práce se věnuje mentálnímu mapování amerického urbanisty Kevina Andrewa Lynche (1918 – 1984), který kognitivní mapou rozumí samotné zobrazení prostoru jedincem, ve kterém se projeví jeho vnímání obsahu mapy, prostorové umístění, orientace atd.. Dále dodává, že danou metodu lze popsat jako přístup reprezentující „volnou kresbu“ popisované skutečnosti podle paměti, jejíž výsledek obsahuje hlavní prvky, které jsou komunitou (subjektem) identifikovány, označovány a je jim ukládáno vjemů, emocí, znalostí i informací.⁷⁶

Pro pochopení jevu patriotismu, který je neoddělitelně spjat s životem i myšlením lidí, je podle mého úsudku podstatné porozumění mentálních vazeb jedinců na vnější realitu. Odhalení emočního i vjemového vnímání rodného prostoru bylo umožněno za pomoci vyhotovení mentálních map. Kognitivní mapa má za cíl odhalení patriotistických rodových a kulturních pojítek člověka k rodnému prostoru. Pro potřeby této specializované práce byla pak zvolena oblast nativního původu vybraných respondentů, přesněji vesnice Bedulu.

4.7.1. *Analýza znázorňování kognitivních map*

Po představení důvodu šetření byl respondentům předložen prázdný papír a deset pastelek s žádostí o znázornění Bedulu. Kreslení rodné vesnice bylo pro respondenty příjemné a zabralo jim v průměru dvacet minut. Jednotliví respondenti měli až na dvě výjimky velmi podobný přístup ke znázorňování, a to způsobem, kdy nakreslili hlavní cesty, podél kterých vyznačovali jednotlivé bloky

---

⁷⁵ Srov. PÁSKOVÁ, M. ZELENKA, J. *Výkladový slovník cestovního ruchu*, 2. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2012. s. 268

⁷⁶ Srov. PÁNEK, J. *GeoParticipace: Jak používat prostorové nástroje v rozhodování o lokalitách, ve kterých žijeme?* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 15 – 16

budov a pro ně důležité objekty. Pouze dva z respondentů si s úkolem poradili způsobem, kdy slovy pojmenovali pro ně významné objekty, které propojili prostými spojnicemi. Jedním ze společných jevů u všech respondentů byl počáteční bod kreslení, a to hlavní cesta vesnice. Radius zobrazované oblasti byl pak závislý na umístění vlastního domova, jehož okolí bylo ve většině případů podrobněji popsáno. Zajímavou skutečností také bylo, že i když měli respondenti k dispozici 10 různých barev pro znázorňování různých typů objektů, používala většina z nich jednu, dvě maximálně pak tři barvy. Barvy spíše používali zástupci mladší generace, naopak s rostoucím věkem respondentů se potřeba odlišovat barevně jednotlivé objekty či hraniční území vesnice jako například řeka, kterou mimo jiné zobrazovali pouze ti, co jí mají v blízkosti svého obydlí, vytrácela. Zajímavé také bylo, že ne všichni respondenti do svých map zakreslili své vlastní obydlí, jelikož ho nepovažují za důležité. Obdobně to bylo s obchody, tržištěm či například hřbitovem a řekou. U všech těchto objektů se navíc objevovali relativně velké nuance, co se přesnosti zakreslení týče. Z dalšího dotazování ke kognitivním mapám viz níže tak mimo jiné vyplynulo i odlišné vnímání osobní důležitosti jednotlivých objektů. Všechny zaznamenané mapy jednotlivých respondentů ale bez ohledu na jejich věk, společenské postavení či povolání zobrazují významné temply v rámci vesnice, a to s relativní přesností. Ztvárnění kognitivních map respondenty tak prokazatelně potvrdilo významnost svatyň pro místní obyvatele, pro které jsou náboženství a jeho symboly tím nejdůležitějším.

4.7.2. *Analýza kognitivních map a doplňujících otázek*

Pro hlubší identifikaci náčrtu mentální mapy bylo připraveno dvacet šest doplňujících otázek rozdělených do šesti podskupin. Pro účely této práce není důležitá jen samotná analýza jednotlivých otázek a jejich odpovědí, ale celkový ucelený výstup, který pomůže poodhalit souvislosti zakořeněného patriotizmu Bedulanů. Obyvatelé zkoumané oblasti začínali s nákresem velmi podobně, znázornili hlavní komunikační síť vedoucí do okolních vesnic, a následně přikreslovali vedlejší silnice, aby se lépe orientovali. Další krok, který následoval, vypovídá o neodmyslitelně zakořeněné součásti každodenního životního stylu Baličů. Chrámy, které byly znázorněny, zaujímají v mentální mapě velmi podstatné místo, jehož si můžete povšimnout v dolní části práce mezi přílohami.

Chrámové komplexy (*Pura*) jsou barevně či výkresově nadřazovány nad ostatními prvky v mentálních mapách. V průběhu tohoto osobního dotazování došla řada na otázku týkající se po nejdůležitějších a nejoblíbenějších místech. Z odpovědí jednoznačně vyplynulo, že pro obyvatele Bedulu jsou nejpodstatnější a nejoblíbenější právě posvátná místa spojená s jejich náboženstvím. Ačkoli rodinný kult hraje v náboženství a v kultuře velmi podstatnou roli, vnímání postavení domova není tak specifické, jelikož se jedná o prostor, který vlastní každý z obyvatel, každý jedinec vlastní rodinnou svatyni s vlastními předky. Z kognitivních map je tak krásně čitelné, že místí obyvatelé jsou hrdí na místa, která jsou ojedinělá, přesněji posvátná místa, která jsou jedinečná. Jako příklad uvedu chrám *Pura Samuan Tiga*, toto místo, jak vyplynulo z výzkumu je jeden z hlavních templů na ostrově, který byl důležitou součástí vývoje majoritní části náboženské víry na Bali, tedy hinduismu. Další označovaný Templ je Sloní jeskyně, přesněji *Goa Gajah*, která je nejen oblíbenou turistickou atrakcí, která je zařazena mezi Světové dědictví UNESCO, ale zároveň v sobě ukrývá spirituální podstatu, jelikož objekt v sobě obsahuje jak budhistické, tak hinduistické prvky a je spojována s bohem *Siwu* (Šiva). Poslední z posvátně neobyčejných míst je malý chrám *Yeh Pulu*, který vyobrazuje lidské a mytologické postavy. Standardní chrámové komplexy zasvěcení trojici, tedy *pura desa*“, „*pura puseh*“, či „*pura dalem*“ jsou také oblíbenými i důležitými místy v obci, na výběru jednoho ze tří chrámů lze spatřit příslušnost obyvatel k určitému *banjaru*. *Banjar* byl mimo jiné označován vlastní správní budovou. Kognitivní dotazování rovněž potvrzuje, že rození Bedulané, se mohou cítit nepříjemně i na místech, které jsou v jejich vesničce. Zákoutí, která neznají, v nich evokují pocit strachu či tajemna. Podobné emoční prožívání mají mladší lidé ze hřbitova.

5. Shrnutí výzkumného šetření: kognitivní mapa patriotismu na Bali v Bedulu

Pro vytvoření vlastní kognitivní mapy o výskytu patriotismu na Bali, a to přesněji mentální mapy vlasteneckého cítění ve vesnici Bedulu byla použita data ze všech forem zkoumání v dané oblasti. Uskutečněný krátkodobý pobyt mezi obyvateli Bali mi umožnil hlubšímu nahlédnutí ke stimulům dané problematiky. Neformální nestrukturované pozorování a nahodilé dialogy s lokálními obyvateli mi umožnily spatření všudypřítomného patriotismu. Všechny zde zažité zkušenosti se staly přínosem pro volbu výzkumné metodologie i výzkumných otázek jako takových. Po nastudování většího množství odborné literatury k tématu jsem byla schopna snadněji identifikovat a blíže popsat souvislosti vztahu obecné definice patriotismu a charakteristických rysů vlastní kultury zkoumaného společenství v prostředí Bedulu. Toto shrnutí výzkumného šetření odpoví na výzkumné otázky, které se ptají po kořenech místního patriotismu a skutečnosti, zda se zkoumaný jev vyskytuje v nevědomé či vědomé části mysli obyvatel zkoumané oblasti Bedulu. Dále pak odpovídá na otázku, zdali by se balijský patriotismus mohl stát pohnutkou k válečnému konfliktu, o kterém se zmiňují skrze slova Tolstoj v kapitole 5.1. této práce.

Stát Indonésie tvoří několik jednotlivých ostrovů. Takovéto geografické rozčlenění dává Balijcům prostor pro vlastní sebevnímání jako samostatného národa, a to i přes fakt, že Bali je pouhou samosprávnou provincií Indonésie. Národní cítění a sebeuvědomění Balijců je tím tak velmi ovlivněno a je pochopitelné, že vlastní příslušnost obyvatel je zde mnohem více vnímána lokálně, než je tomu například u západoevropských společností, které jsou ve většině případů geograficky centralizované a je v nich kladen mnohem větší důraz na znalost celonárodní historie a kultury jako celku. Tento jev na zkoumaném ostrově tak jednoznačně patrný není. Balijská forma patriotismu je také ovlivněna špatnou zkušeností s lidmi z okolních indonéských ostrovů. V průběhu mého pobytu jsem se s těmito jevy v podobě kritiky ostatních indonéských spoluobyvatel také setkala. „*Ty odpadky jsou od lidí z jiných ostrovů*“, „*dej si pozor, vedlejší ostrov Lombok, není tak bezpečný a ani tak krásný jako jsi zvyklá na Bali*“, dokonce i na policejní stanici nám bylo sděleno, že krádež byla provedena osobou, která není z Bali, aniž by měl vyšetřující nějaké důkazy. Tyto negativní úsudky o spoluobyvatelích stejného státu jsou jednoznačné projevy vnímání patriotismu, coby identifikace ve vztahu k národnímu cítění. Na těchto jednoduchých

příkladech je tak zcela patrná výše zmiňovaná odlišnost oproti západoevropským společnostem.

Na základě provedeného komplexního šetření v podobě kvalitativní metodologie jsem došla k závěrům, kdy identifikuji primární pilíře patriotismu u místních obyvatel. Prvním z nich je enormní vliv vzdělávacího systému, který se zaměřuje jen a pouze na lokální kontext hloubkového studia místní kultury, tradic a zvyklostí. Takovýto systém vzdělávání odpovídá teorii Dr. Francise G. Blaira, jehož slovy by školské instituce společně s pedagogickým sborem měly vést děti ke správné emoční spřízněnosti s vlastním územím a tím nepřímo podporovat rozvoj patriotismu, viz. kapitola 3.5. této práce. Balijské vzdělávací instituce absolutně neberou v potaz existenci jiných kultur a zvyklostí, světovou historii, geografii a všeobecně ostatní vědy, které se dotýkají území ležících mimo vlastní rodný ostrov. Zbytek světa je tak pro místní obyvatele nerelevantní a i když disponují moderními technologiemi, které jsou zde běžně dostupné, v drtivé většině je nepoužívají pro získávání nových a rozšiřování stávajících obzorů, jak také odhalilo pozorování.

Jako druhý pilíř vyskytujícího se patriotismu identifikuji mezi sociokulturními mechanismy založenými na náboženském přesvědčení a společenském systému jako takovém. Tento komplexně propojený proces plný tradic a zvyků utváří lidské osobnosti od svého narození. Dalo by se říci, že jsou obyvatelé drženi zkrátka. Jejich celý život se odehrává na jednom místě, kde jsou vedeni příslušníky společenských institucí *banjar*, jejichž pravomoc je tak silná, že dokáží ovlivňovat osobní životy svých členů. Náležité společenské chování ve své komunitě hraje důležitou roli. Být správným, rozumějme vzorným členem vlastního společenství tak znamená nejen řádnou účast a přípravu všech ceremonií spojených s náboženstvím *Agama hindu*, ale také splnění manželského svazku s následným plozením potomstva. Právě děti mohou vykonávat obřady spojené s nejdůležitější částí nekonečné životní cesty, tedy úkonů spojených s reinkarnací duší předků. Silná osobní spřízněnost s rodným místem je tím tak navíc umocněna významem rodinných svatých umístěných v jednotlivých domácnostech, v nichž se nachází výše zmíněný kult předků pro reinkarnaci. *Agama hindu* je žitou tradicí, která je založena na neustále se opakujících aktivitách. Ženy v rámci ní věnují oběti božstvu několikrát denně a jejich *uku* rok je mnohem kratší, než je náš Gregoriánsko-juliánský. Rychlejší plynutí času umožňuje častější opakování posvátných úkonů a zvyků, při kterých si místní lidé utvrzují vlastní jistoty. Balijsci svému náboženství obětují celý svůj život, v některých případech

doslova. Oddanost vlastní víře se u Balijců projevila v roce 1963, kdy se místní obyvatelé po výbuchu sopky Gunang Agung odmítli vzdát oslav nejvýznamnějšího rituálu *Eka Dasa Rudra* a raději poklekli do proudu tekoucí lávy, kde se modlili a prosili své bohy o usmíření.⁷⁷

V průběhu dějinného kontextu sehrála důležitou roli v zakořeněném patriotismu skutečnost, kdy Balijsci popisovali a vysvětlovali vlastní kulturu a tím pádem definovali sebe samé. Je tak samozřejmé, že sebedeskripce bude kladná a propagující balijskou kulturu. Toto období bylo z hlediska patriotismu podstatné, jelikož si Balijsci uvědomili, že mají vlastní kulturu a náboženství, což do té doby brali jako samozřejmost. Ta se náhle stala něčím, co je odlišuje a dělá jedinečnými, a to dalo vzniknout prohloubení emočního vztahu k vlastnímu prostředí. Skutečnost, kdy chování turistů mnohdy neodpovídá zažitým normám dané oblasti, láska k vlastnímu rodnému místu je tak o to silnější. Nelibost v chování návštěvníků pak evokuje mezi místními obyvateli automatickou představu, že všechny okolní oblasti jsou zkažené a nemohou jim nabídnout nic pro ně pozitivně uchopitelného. Patriotismus u obyvatel ve zkoumané lokalitě je složkou mysli, která se zdá být značně nevědomá. Obyvatelé utvářejí asociace a úsudky o svém rodném ostrově zcela nevědomě z jejich přirozenosti. To vše je způsobeno pečlivou kulturně-náboženskou výchovou všech obyvatel. U lidí ze zkoumané oblasti ostrova Bali se zdá, že mají „vymyté mozky“, ostatně toto tvrzení uvedl i jeden z dotazovaných. Lev Nikolajevič Tolstoj spojuje patriotismus s válkou, kde se hrozbou konfliktu stává touha po blahu vlastního lidu. Bali je se svým vlastním pojetím patriotismu, povstávajícím z kulturních a spirituálních tradic, jasným protipólem tohoto tvrzení a to z hned několik důvodů. Tento mírumilovný animisticko-budhisticko-hinduistický ostrov si předává po patrilineární linii svůj vřelý vztah k rodnému prostoru i všem věcem již od svého zrodu. A to nejen z důvodu, že veškeré činy spáchané ve svět „*sekala*“ ovlivňují budoucnost lidí daného ostrova zákonitostí nazývanou karma. Víra v karmu, která svým věřícím stanovuje životní zákonitost, nedovoluje svým přívržencům špatné konání vůči jakémukoliv tvorů, natož pak lidu, jelikož by se jim toto špatné zacházení k ostatním vymstilo. Dalším důvodem je víra ve vyváženost, jež je v rozporu s nadřazením své vlastní touhy po blahu na úkor blaha ostatních lidí.

---

⁷⁷ Srov. SOUKUP, V. *Antropologie – Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. s. 39

Z mého pobytu a provedeného šetření u respondentů jednoznačně vyplynulo, že v jejich očích neexistuje lepší místo pro život, než je právě jejich domovská vesnice, ve které mají vše, co potřebují k životu. Balijské a lidé v jihovýchodní Asii obecně nedisponují spotřební mentalitou, a tak jim stačí běžné prostředky pro uspokojení základních potřeb. To může být způsobeno ekonomickou vyspělostí i geografickým členěním dané země. Bali je malý ostrov s aktivní sopkou, umístěný v Oceánii a je více vystavován nepříznivým vlivům přírodních podmínek. Bedulané jsou přitom velmi spokojeni s tím, co mají. Nemají potřebu poznávat nová místa a nové kultury, zvyklosti a sociální mechanismy. Domov, rodná vesnice a Bali samotné je v očích místních středobodem světa a v jejich očích nemůže existovat nic lepšího. Na základě výpovědí respondentů a celkového výstupu z provedeného šetření je možné říci, že spirituální mechanismy založené na generační historii v návaznosti na reinkarnační linii, existenci rodinných templů, společenských vazeb a vzdělávacího systému zaměřujícího se pouze na lokální historii jsou původcem silného patriotismu místních obyvatel. Balijský patriotismus je tak jednou z hlavních vlastností obyvatel půvabného ostrova.

Závěr

Tato práce se věnovala podání uceleného vyobrazení zdrojů patriotismu v Bedulu na ostrově Bali. Místní patriotismus zde není koncipován na nacionálním základu. Svou podstatu nalézá v etnicitě, která je projevována značně vymezujícím se chováním a nevřelými výroky Bedulanů proti spoluobčanům vlastního státu Indonésie. Lásky ke své zemi, která je podstatou patriotismu, je zde centralizována pouze k rodnému ostrovu a nevztahuje se k celému státnímu celku, jak je typické v Západní společnosti. Všechn život na Bali zahrnující veškeré společenské a kulturní dění i patriotismus samotný, je ovlivněn náboženstvím agama hindu. Rozvoj místní kultury a mentalita Balijsců, jak potvrdil výzkum i odborné zdroje, je ve velké míře podmiňována tradicemi náboženství a nelze jí pochopit ve své svéráznosti a originalitě, aniž by byl čtenář seznámen s hlavním zdrojem každodenního panteonu balijských bohů a démonů, kteří ovlivňují vše, na co si jen pomyslíme. Od narození až po smrt, přes kalendář, až po milostný život. Vnímání svého ostrova jakožto ráje, je podmíněno touto vírou, která stanovuje svým věřícím vnímat svět takový jaký je, jelikož lidský osud jedince je stanoven už dávno před jeho narozením.

Patriotismus na Bali dokazuje, že je zakořeněným a žitým. Bedulané nevnímají patriotismus skrze prostou lásku k ostrovu. V mateřském prostoru nalézají stará rodová a kulturní pojítka, která jim dodávají pocit stability a bezpečí. Ostrov pro obyvatele dané lokality znamená něco vyššího, světějšího a odhmotněnějšího, než je místo zrodu, výchovy a života. Je ohromným dárcem a prvním původcem všech jejich poznání. Je spjat s životem i myšlením místních obyvatel, bez ostrova Bali by nebylo bytí duševního ani tělesného. Lásky k vlasti jako obdoba lásky k matce a otci vzniká na Bali trvalým vědomím patrilinéární generační souvislosti mezi synem, otcem, dědem a všemi ostatními předky, kteří k tomuto ostrovu, popřípadě vesnici náleželi. Pokrevní souvislost je úzce navázána na víru v reinkarnaci, která je základním prvkem jak víry, tak běžného života. Převtělování duše mezi obyvateli ostrova probíhá v rámci svého rodu, který je po generace uchováván v patrilokální rodinné hrobce předků. Podstatný vliv pro určení patriotismu v Bedulu má organizace společnosti v podobě kastovního systému, nazývaném „varna“ a *banjar* – občanská komunita. Unikátní kastový systém na Bali stanovuje společenskou rovnost občanů, a je spíše prostředkem pro vymezení prestiže rodového postavení při všeobecné společenské interakci. Bali je „všemilující matkou“, která si považuje každého ze svých obyvatel stejně hodnotně

a se stejnou důstojností. Vazby členů k jejich vlastní skupině sousedů a k rodnému místu, jsou primárním zájmem pro co nejlepší udržení životní rovnováhy a celkové udržitelnosti. Respondenti potvrdili, že vzdání se svého rodného okruhu známých nebo vlastního domu, znamená ztrátu všeho. Veškerých stabilit i jistot. Hrozba začínání od začátku je pro místní obyvatele natolik vysoká, že se patriotní láska k rodné lokalitě zákonitě posiluje. Příbuzenské i společenské vztahy jsou svou podstatou na rodnou oblast významně navázány.

Důležité postavení pro patriotní prožívání má etnická identifikace místních obyvatel, kteří si v průběhu devatenáctého století začali uvědomovat svoji jedinečnost. V tomto období se intelektuálové ujali funkce podání subjektivního kulturního obrazu. Nejen díky kolonialismu v podobě nizozemských obchodníků, ale i soudobým zkušenostem s turisty nebo obyvateli jiných ostrovů, si Bedulané uvědomují svoji výjimečnost i krásy svého ostrova. Vlastní ojedinělá kultura je hrdým a nepřekonatelným bohatstvím obyvatel Bali.

Praktická část si dávala za cíl identifikovat motivy uvedených kulturních vzorců ve vztahu k lokálnímu patriotismu v pozorované lokalitě. Provedený výzkum prostřednictvím zvolených metod poskytl dostatečně široké spektrum informací, úhlů pohledu a všeobecných poznatků. Jejich vsazení do kontextu odborné literatury, naučeného i zažitého, přineslo relevantní výsledky pro potřeby této práce. Po definování všech pramenů občanské oddanosti a citových vazeb u obyvatel Bedulu, práce naplnila účel ucelené sondy a přinesla objektivní vykreslení pozorovaného jevu ve zkoumané lokalitě. Očividný a všudypřítomný patriotismus, který byl patrný hned po prvních dnech pobytu, bylo dobře zvolené téma.

Bibliografie

DUBOVSKÁ, Z., PETRŮ, T., ZBOŘIL, Z. Dějiny Indonésie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005

ERIKSEN, T. H. Small Places, Large Issue: An Introduction to Social and Cultural Anthropology. London: 2001

GEERTZ, C. Interpretace kultur. Praha: Sociologické Nakladatelství SLON, 2000

GEERTZ, C. Negara, The Theatre State in Nineteenth-Century Bali. New Jersey: Princeton University Press, 1980

GEERTZ, H. State and Society in Bali, Historical, textual and anthropological approaches. Leiden: KITLV Press, 1991

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace, 4. vyd. Praha: Portál, 2016

HOBART, A., RAMSEYER, U., LEEMANN, A., The People of Bali. Oxford: Blackwell Publishers, 2001

HOLÝ, L. Malý český člověk a skvělý český národ, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010

HOWE, L. Hinduism and Hierarchy in Bali. Oxford: James Currey, 2001

HROCH, M. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2009

JANDOUREK, J. Slovník sociologických pojmů 610 hesel, Praha: Grada Publishing, a.s., 2012

KUTNAR, F. Obrozenské vlastenectví a nacionalismus: Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozenské. Praha: Univerzita Karlova, 2003

LANSING, J. S. Perfect Order: recognizing complexity in Bali. New Jersey: Princeton University Press, 2006

MARADA, R. Etnická různorodost a občanská jednota. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006

MURPHY, R. F. Úvod do kulturní a sociální antropologie, 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006

- OLŠOVSKÝ, J. Slovník filosofických pojmů současnosti, 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2018
- OPTL, M. Návraty na Bali. Praha: Panorama, 1985
- PÁNEK, J. GeoParticipace: Jak používat prostorové nástroje v rozhodování o lokalitách, ve kterých žijeme? Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014
- PÁSKOVÁ, M. ZELENKA, J. Výkladový slovník cestovního ruchu, 2. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2012
- PHALGUNADI, G. P. Evolution of Hindu Culture in Bali. New Delhi: Sunadeep Prakashan Delhi, Efficient Offset Printers, 1991
- PRINGLE, R. A short history of Bali, Indonesia's Hindu realm. Singapore: Allen & Unwin, 2004
- REUTER, T. Faith in the future: understanding the revitalization of religion and cultural traditions in Asia. Boston: Brill, 2013
- SOUKUP, M. Základy kulturní antropologie, Praha: Akademie veřejné správy, o. p. s., 2009
- SOUKUP, V. Antropologie – Teorie člověka a kultury. Praha: Portál, 2011
- SOUKUP, V. Dějiny antropologie. Praha: Karolinum, 2014
- SKUPNIK, J. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturně-antropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010
- STUART-FOX, D. J. Pura Besakih: Temple, religion and society in Bali. Leiden: KITLV Press, 2002
- SWELLENGREBEL, J.L. Bali Studies in Life, Thought and Ritual. Amsterdam: Foris Publications Holland, 1960
- WALDENFELS, H., KÖNIG, F. Lexikon Náboženství. Praha: Victoria Publishing a.s., 1994
- WARREN, C. Adat and Dinas, Balinese Communities in the Indonesian State, Kuala Lumpur: Oxford university press, 1993

Jiné zdroje

BLAIR, F.G. "Patriotism". The Journal of Education. [online] Washington DC: Sage Publications, Inc. 2016, Roč. 3, č. 196. ISSN 00220574. Dostupné na: www.jstor.org/stable/42826411. [Navštíveno 16.03.2020].

NATHANSON, S. "In Defense of 'Moderate Patriotism.'" Ethics. [online] Chicago: The University of Chicago Press. 2015, Roč. 3, č. 99. ISSN 00141704. Dostupné na: www.jstor.org/stable/2380865. [navštíveno: 10.04.2020].

PRIMORATZ, I. "Patriotism". The Stanford Encyclopedia of Philosophy. [online] Stanford: Copyright of the Stanford Encyclopedia of Philosophy. Jarní vydání 2019. ISSN 1095-5054. Dostupné na: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/patriotism/>. [Navštíveno: 11.04.2020].

PLICHTA, L. Národnost, nebo vlastenectví? Nacionalismus, nebo patriotismus? České národní listy, [online] Dostupné na: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/narodnost-nebo-vlastenectvi-nacionalismus-nebo-patriotismus.html>. [cit. 16.03.2020].

YAYASAN BABAD BALI [online]. Denpasar: Nadace Balijské kroniky. Dostupné na: <http://www.babadbali.com/index.html>. [navštíveno: 12.03.2020].

Přílohy

Příloha A: Otázky polostrukturovaných rozhovorů

1. Víte kolik má Země kontinentů? Jaká událost se stala 11.9.2001? Kdy skončila 2. světová válka?
2. Z jakých částí se skládá Indonésie? A jaké jsou její sousedící státy?
3. Kolik regionů má Bali? Dokážete je vyjmenovat?
4. Jaké jsou vaše sousedící vesnice?
5. Víte něco o historii vašeho okolí?
6. Vzpomenete si na nějaké mystické příběhy spjaté s vaším okolím?
7. Jak vnímáte dobrovolníky, kteří pracují u vás ve vesnici?
8. Jak vnímáte turisty celkově?
9. Kolik generací tvé rodiny žilo v Bedulu?
10. Když máte volno, kam cestujete? Máte nějaké vysněné místo, kam se chcete podívat?
11. Přemýšlel jste někdy, že byste se přestěhoval? (změna vesnice, města, ostrova, státu)
  - 11.1. Z jakého důvodu?
    - 11.1.1. Je to kvůli náboženství, finančním prostředkům, pocitu bezpečí - strach z neznáma, rodinné či sousedské sounáležitosti, neznalosti jazyka, další..)

Příloha B: Doplnující otázky ke kognitivním mapám

Můžu vás prosím požádat o nakreslení mapy Bedulu?

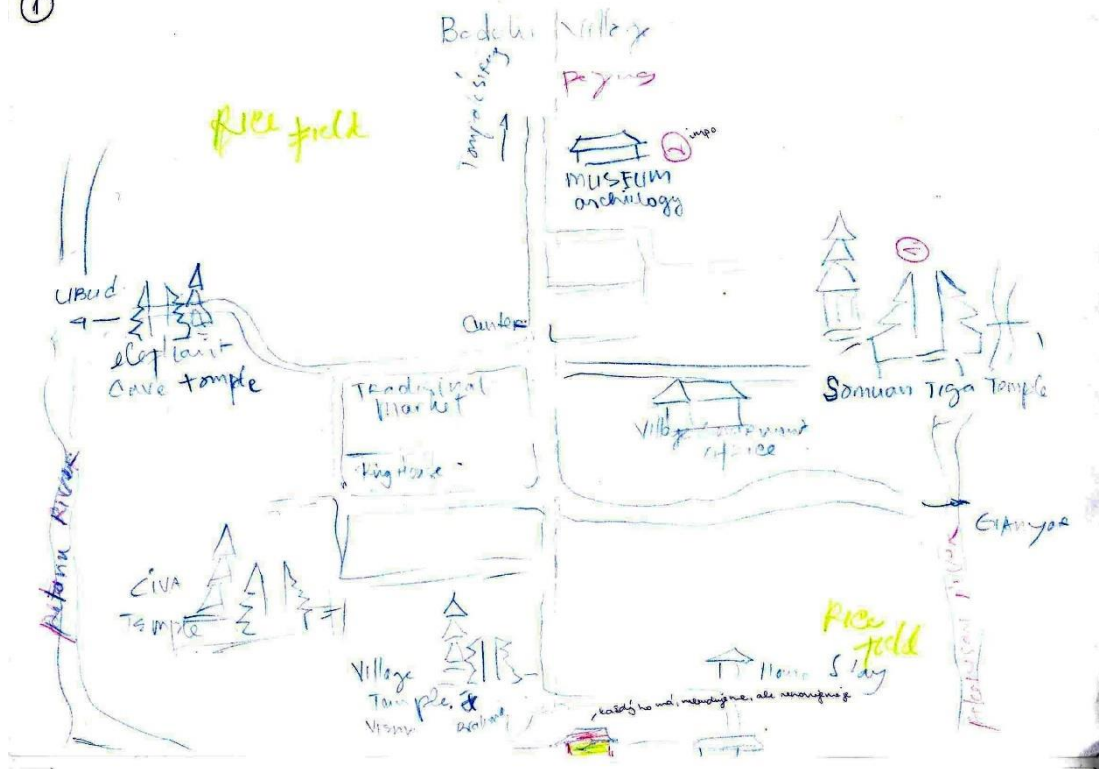
- Co je na okrajích?
- Jaká jsou bílá místa?
- Co se kde nachází?
- Co je tímto směrem?
- Je tímto směrem něco důležitého?

Doplnující otázky:

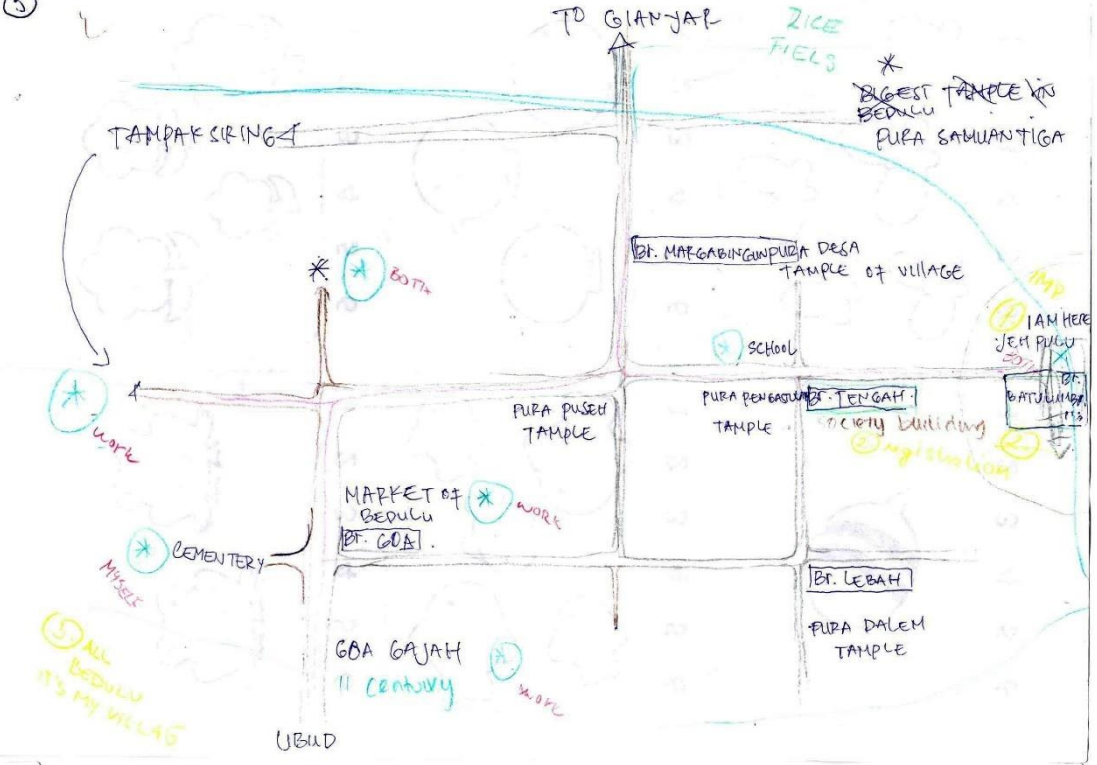
1. O zkušenosti s mapou
  - 1.1. Jak spokojen jste se svým nákresem mapy?
  - 1.2. Jak se vám kreslilo?
  - 1.3. Je na ní něco, co vás překvapilo?
2. Celková kompozice mentální mapy
  - 2.1. Jak velkou oblast jste nakreslil?
  - 2.2. Proč jste vybral právě toto místo?
  - 2.3. Je zde nějaké oblast/místo, které jste nenakreslil? Proč jste je nenakreslil?
3. Hierarchie jednotlivých prvků
  - 3.1. Jsou zde nějaká místa/domy/památky, které jsou vizuálně nadřazeny nad ostatními? Jestli ano, proč je tomu tak?
  - 3.2. Proč jsou více čitelná/důležitější? Co znamenají a mají něco společného?
  - 3.3. Jsou ve vaší mapě nějaké hranice nebo bariéry? Co pro tebe znamenají?
4. Otázky po akčním prostoru a kotevních bodech.
  - 4.1. Jaká místa jsou pro vás nejdůležitější?
  - 4.2. Jak jste je nakreslil do své mapy?
  - 4.3. Jaké místo zaujímá domov ve vaší mapě?
  - 4.4. Jaké místo zaujímají temply ve vaší mapě?
  - 4.5. Jsou zde nějaké další místa, která jsou stejně důležitá jako váš domov a chrámy?
  - 4.6. Jaké cesty používáte nejčastěji?
5. Barevnost a pořadí
  - 5.1. Jaké barvy jste používal nejčastěji? Proč?
  - 5.2. Víte, co jste kreslil jako první? Proč?
  - 5.3. V jakém pořadí jste kreslil tyto věci/místa/body?
6. Emočně zaměřené otázky
  - 6.1. Jaká místa jsou vaše nejoblíbenější?
  - 6.2. Jsou zde nějaká místa, která nemáte rád?
  - 6.3. Jsou zde nějaká místa, kterých se obáváte?

Příloha C: Vybrané kresby kognitivních map

①

5

14

Příloha D: Fotografie z pobytu

Fotografie č. 1

Fotografie repondentky výzkumu.

Fotografie č. 2

Část templu „*pura puseh*“ zasvěcený bohu Brahma, který naleznete ve vesnici Bedulu.

Fotografie č. 3

Prostá každodenní oběť božstvu, složená z květů.

Fotografie č. 4

Modlí se Bedulané při oslavách narození chrámu, které jsou nazývány „odalany“.

Fotografie č. 5

Zachycení teatrální komunikace se zlými silami při „*odalanech*“.

Fotografie č. 6

Pochod na oslavu výročí vesnice Bedulu, jedna z částí ceremonie.

Fotografie č. 7

Studenti neziskové organizace Yayasan Widya Guna, čekající na performanci rituálu.

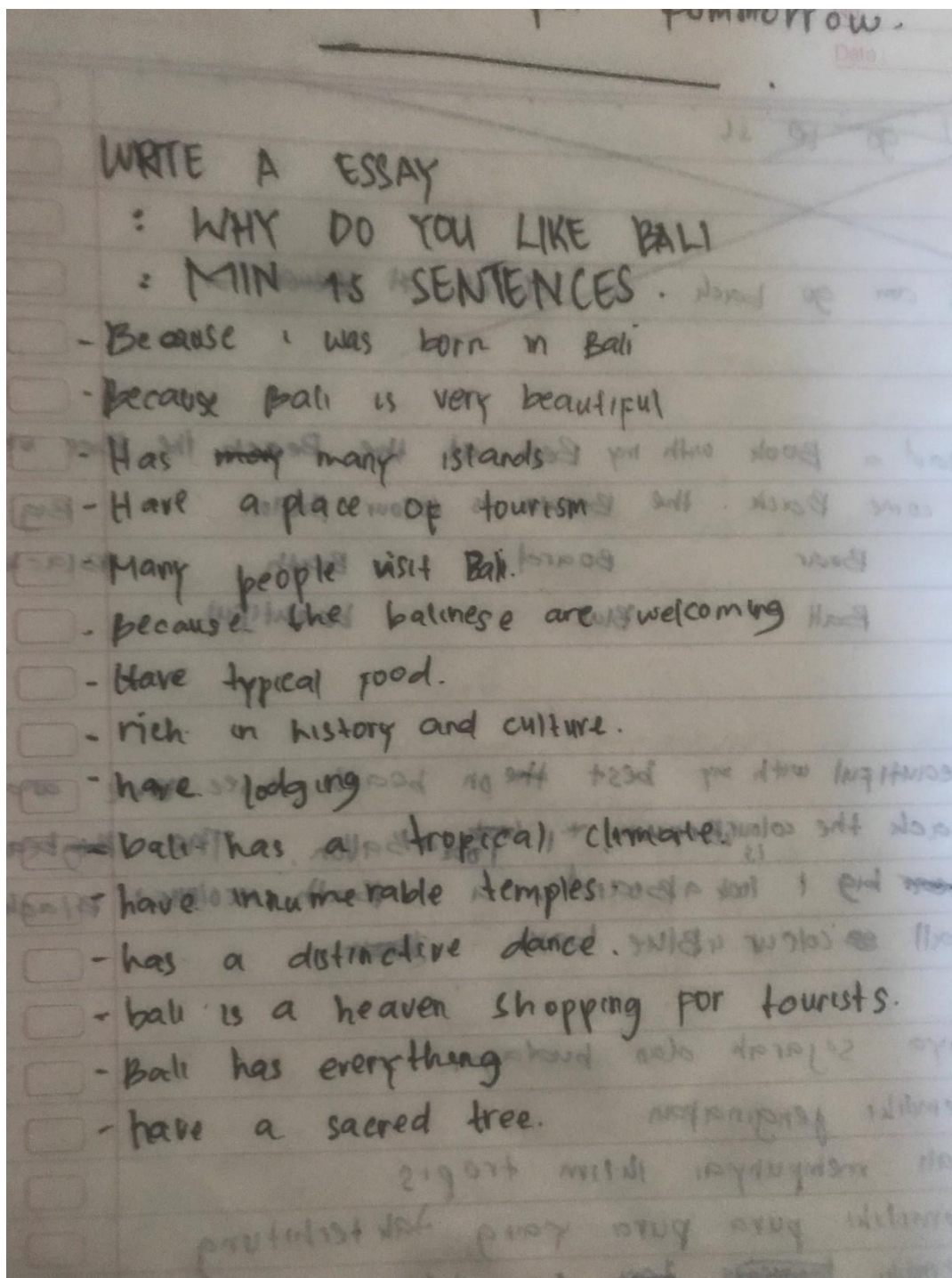

Fotografie č. 8

Lempuyang Temple ležící naproti posvátné hoře sopečného původu Gunung Agung.

Příloha E: Fotografie domácího úkolu žačky z odpolední výuky angličtiny

Vypsané důvody v domácím úkolu, proč má studentka ráda Bali.